

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Тема: Державно-приватне партнерство у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад

Спеціальність 281 – "Публічне управління та адміністрування"

Дипломна робота містить результати власних досліджень. Усі текстові та графічні запозичення мають посилання на відповідне джерело.

Слухач Гуцуляк Н. М. _____
особистий підпис, дата розшифрування підпису

Допускається до захисту

Завідувач кафедри Лопушинський І. П. _____
особистий підпис, дата розшифрування підпису

Керівник Петренко В. П. _____
особистий підпис, дата розшифрування підпису

Рецензент Баран М. П. _____
особистий підпис, дата розшифрування підпису

2023

АНОТАЦІЯ

Гуцуляк Н. М. Державно-приватне партнерство у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад. – Рукопис.

Магістерська робота за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування". – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2023.

У дослідженні висвітлено особливості теоретичних засад становлення й розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) як ефективного механізму публічного управління та адміністрування в умовах ресурсних і часових обмежень. Визначено, що повоєнне відновлення України вимагатиме нових форм, механізмів та інструментів формування й забезпечення сталого економічного й соціально-культурного розвитку територіальних громад, серед яких одним з провідних у світі визнається державно-приватне партнерство.

Розкрито сутність і зміст ДПП як інституту системи публічного врядування та визначено його роль у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад. Охарактеризовано практику запровадження державно-приватного партнерства на прикладі міської громади Івано-Франківська. Запропоновано основні напрямки та перспективи удосконалення процесів публічного управління та адміністрування місцевого рівня на засадах державно-приватного партнерства в Україні.

Матеріали роботи будуть корисними для удосконалення діяльності органів публічної влади, при розробці проектів нормативно-правових актів, а також можуть бути використані у процесі підвищення кваліфікації чи професійного навчання державних службовців.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, публічне управління, територіальні громади, соціально-економічний розвиток.

C O N T E N T

INTRODUCTION	4
CHAPTER 1. THEORETICAL FOUNDATIONS OF GOVERNMENT-SOCIETY INTERACTION IN THE FORMAT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP	8
1.1 Modern scientific approaches to public-private partnership in the Ukrainian scientific discourse	8
1.2 Categorical and conceptual analysis of the issues of public-private interaction and its promising forms	15
CHAPTER 2. THE PLACE OF THE PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP INSTITUTION IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM OF THE COUNTRY	23
2.1 The essence and content of public-private partnership as an institution of the public administration system	23
2.2 The role of public-private partnership in the implementation of economic, social and cultural development of territorial communities	32
CHAPTER 3. CURRENT STATE AND PROBLEMS OF IMPLEMENTATION OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE	40
3.1 Peculiarities of the implementation of public-private partnerships on the example of Ivano-Frankivsk city community	40
3.2 Problems and promising ways to improve the institution of public-private partnership in the processes of post-war reconstruction in Ukraine	54
CONCLUSIONS	60
LIST OF REFERENCES	64

З М І С Т

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЛАДНО-СУСПІЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ФОРМАТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	8
1.1 Сучасні наукові підходи до державно-приватного партнерства в українському науковому дискурсі	8
1.2 Категоріально-понятійний аналіз проблематики владно-суспільної взаємодії та її перспективних форм	15
РОЗДІЛ 2. МІСЦЕ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ КРАЇНИ	23
2.1 Сутність і зміст державно-приватного партнерства як інституту системи публічного врядування	23
2.2 Роль державно-приватного партнерства у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад	32
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ ...	40
3.1 Особливості запровадження державно-приватного партнерства на прикладі міської громади Івано-Франківська	40
3.2 Проблеми та перспективні шляхи вдосконалення інституту державно- приватного партнерства в процесах повоєнної відбудови Україні	54
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64

ВСТУП

Актуальність теми.

Сьогодні Україна живе очікуваннями перемоги та процесів відновлення економічного й соціально-культурного розвитку територій та територіальних громад. Немає такого куточку нашої країни, який би не зачепила російська агресія, не нанесла горя й шкоди. Страждає економіка й фінансова система, промисловість і сільське господарство, інфраструктура й житлово-комунальний фонд. В цих умовах вже зараз і одразу після перемоги від системи публічного управління та адміністрування України, кожного публічного управлінця від президента до сільського голови та старости залежатиме, як швидко й ефективно відбудеться відновлення, наскільки воно буде ефективним і наскільки відповідатиме інтересам та прагненням українського народу, мешканців територіальних громад.

Це вимагатиме переходу на принципово нові підходи до публічного управління, нову філософію та нові операційні цілі управлінських процесів – досягнення максимального результату за мінімальних витрат ресурсів та часових обмежень. Повоєнне відновлення держави вимагатиме нових форм, механізмів та інструментів формування й забезпечення сталого економічного й соціально-культурного розвитку територіальних громад, регіонів та держави в цілому.

Одним з таких загальновізнаних механізмів, що вже неодноразово довів свою ефективність в демократичних країнах, є державно-приватне (публічно-приватне) партнерство. Не випадково навіть на загальносвітовому рівні Саміту Організації Об'єднаних Націй у 2015 році було прийнято Підсумковий документ "Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року" – новий Порядок денного розвитку людства, що містить 17 глобальних Цілей Сталого Розвитку, розгорнутих та деталізованих у 169 завданнях, серед яких важливе місце займає розвиток партнерських

відносин влади і бізнесу для досягнення Цілей Сталого Розвитку, вимірюваний кількістю проектів державно-приватного партнерства.

Таким чином нагальним стає питання дослідження теоретичних засад економічного й соціально-культурного розвитку територій та територіальних громад. Все це обумовлює актуальність та важливість запропонованого дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад державно-приватного партнерства як ефективного механізму економічного й соціально-культурного розвитку територій та територіальних громад в Україні та цій основі визначення перспективних шляхів вдосконалення процесів публічного управління та адміністрування на місцевому рівні в нашій державі.

Досягнення поставленої мети має забезпечити вирішення наступних поставлених завдань:

- здійснити джерельний огляд проблематики економічного й соціально-культурного розвитку територій та територіальних громад в українському науковому дискурсі
- провести категорійно-понятійний аналіз досліджуваних явищ і процесів;
- розкрити сутність і зміст державно-приватного партнерства як інституту системи публічного врядування;
- визначити роль державно-приватного партнерства у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад;
- проаналізувати особливості запровадження державно-приватного партнерства на прикладі міської громади Івано-Франківська;
- окреслити здобутки й проблеми економічного й соціально-культурного розвитку територіальних громад та окреслити перспективи вдосконалення процесів публічного управління та адміністрування на місцевому рівні в Україні.

Об'єкт дослідження – процеси публічного управління та адміністрування на місцевому рівні в Україні.

Предмет дослідження – інститут державно-приватного партнерства як форма та механізм економічного й соціально-культурного розвитку територіальних громад.

Методологічна основа роботи.

Методологічною основою пропонованої роботи обрано науковий апарат загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, системно-історичного, нормативно-правового, структурно-функціонального та діалектично-прогностичного. Зокрема, метод аналізу і синтезу надав можливість систематизувати теоретичні напрацювання українських та закордонних дослідників щодо процесів економічного й соціально-культурного розвитку територіальних громад; системно-історичний підхід сприяв розкриттю історичних особливостей становлення інституту державно-приватного партнерства в Україні. Структурно-функціональний метод дозволив охарактеризувати сучасний стан системи публічного управління та адміністрування на місцевому рівні України, висвітлити хід її реформування, здобутки та проблеми на цьому шляху. Діалектично-прогностичний набув особливого значення при визначенні перспектив розвитку процесів публічного управління та адміністрування на місцевому рівні в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані магістерській роботі положення та рекомендації безпосередньо можуть надати можливість вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад України з відновлення та забезпечення подальшого сталого економічного й соціально-культурного розвитку територіальних громад.

Результати роботи можуть бути використані науковцями та експертами сфери місцевого самоврядування при формування стратегічних і поточних

планів діяльності виконавчих структур місцевих органів влади, а також в навчальному процесі закладів вищої освіти при підготовці спеціальних курсів і програм, навчальних посібників у сфері публічного управління та місцевого самоврядування в Україні.

Апробація отриманих результатів

(якщо автор брав участь в семінарах, нарадах, конференціях і виступав з матеріалами роботи або ж має публікації за темою дослідження. При цьому обов'язковим є розміщення відповідного бібліографічного опису авторської публікації у списку використаних джерел або надання ксерокопії апробаційних матеріалів у вигляді додатку до роботи);

Структура роботи

Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, три розділи (шість підрозділів), висновки, загальний обсяг яких складає 58 сторінок. Список використаних джерел містить 38 найменувань, у тому числі 4 – іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЛАДНО-СУСПІЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ФОРМАТІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

1.1. Сучасні наукові підходи до державно-приватного партнерства в українському науковому дискурсі

Війна з російськими окупантами, яка визначається найкривавішим збройним конфліктом в Європі після Другої світової війни, триває на нашій землі вже другий рік та щоденно завдає найбільших за всю історію нашого незалежного державотворення втрат, нищівних збитків та пошкоджень в економічній та соціальній сферах життєдіяльності українського суспільства. За таких умов спільна перемога як на фронті, так і в тилу може бути забезпечена лише спільними згуртованими діями державних структур, органів місцевого самоврядування, малого й середнього бізнесу та територіальних громад. Центральна влада має створити всі необхідні умови для заохочення бізнес-структур до спільної діяльності по відновленню країни й інструментарій державно-приватного партнерства якнайкраще підходить до цього. Тому не дивно, що до зазначеної проблематики прикута увага широкого кола науковців, експертів, фахівців та громадськості.

Варто зазначити, що за цією тематикою Національна бібліотека імені В. Вернадського налічує понад 3000 публікацій, в тому числі понад 300 дисертаційних досліджень та 1000 наукових статей в фахових українських виданнях. Для нашого джерелознавчого аналізу ми обрали переважно публікації останніх 5 років, які в найбільшому узагальненні систематизували за ознаками основної тематичної спрямованості з позицій тієї чи іншої галузей пізнання в наступні групи.

Першу групу складають публікації, що розкривають теоретико-методологічні засади запровадження різних форматів державно-приватного партнерства з позиції науки публічного управління.

Другу групу складають публікації, дотичні формування й реалізації державної економічної політики та моделей державно-приватного партнерства в економічному секторі України.

Третю групу складають публікації, в яких розкриваються безпосередньо структура, механізми та інструменти державно-приватного партнерства.

Далі стисло охарактеризуємо науковий доробок основних науковців-представників зазначених вище груп.

У першій групі заслуговують на увагу публікації таких дослідників як М. Гаріфуллін, В. Горник, А. Дегтярьов, О. Захаріна, К. Жовтяк, Ю. Козар, І. Косач, Д. Лаврентій, Б. Осипенко, В. Панасюк, С. Поліщук, С. Сімак, Т. Сокольська, Є. Ходаківський, М. Шавлак, В. Якобчук, І. Ясіновська, В. Іщенко та ін.

Зокрема, Ю. Козар та М. Гаріфуллін визначають державно-приватне партнерство "як один із ключових механізмів реалізації політики економічної модернізації України та вирішення важливих соціально-економічних питань"¹.

Доктори наук державного управління В. Горник та С. Сімак зазначають, що "про важливість та значення стану нормативно-правової бази у сфері публічно-приватного партнерства у розрізі державної безпеки свідчить світовий та європейський досвід та постійний процес удосконалення. Адже, проектний підхід є найбільш сучасною та перспективною формою і надає можливість забезпечити збалансоване поєднання переваг державного та приватного фінансування та максимально знизити рівень можливих ризиків з точки зору безпеки"².

¹ Козар Ю. Ю., Гаріфуллін М. В. Інститут державно-приватного партнерства в Україні: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 4. С. 175.

² Горник В. Г., Сімак С. В. Безпекові аспекти нормативно-правового забезпечення взаємодії в сфері публічно-приватного партнерства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 5. С. 137.

Т. Сокольська, В. Панасюк, С. Поліщук та Б. Осипенко розглядають проблематику формування публічної політики щодо розвитку державно-приватного партнерства, як найефективнішої форми взаємодії публічної влади, приватного бізнесу і науки, що реалізується на принципах рівноправності на підставі чого обґрунтовують доцільність впровадження відносин державно-приватного партнерства як форми співпраці між органами публічного управління і приватними господарюючими суб'єктами з метою сталого сільського розвитку в умовах децентралізації влади³.

М. Шавлак комплексно розглядає загальну схему реалізації механізму державно-приватного партнерства, насамперед виокремлює основні етапи у схемі реалізації механізму, а саме: ідентифікація, визначення пріоритетів та відбір інноваційного проекту; прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства; визначення приватного партнера; укладення договору в рамках державно-приватного партнерства; виконання і моніторинг договору державно-приватного партнерства⁴.

І. Ясіновська, В. Іщенко та К. Жовтяк досліджують суть та особливості механізму державно-приватного партнерства, його ознаки та форми здійснення, а також динаміку кількості проектів, реалізованих в рамках державно-приватного партнерства в Україні та територіальний розподіл проектів ДПП, а також визначають пріоритетні сфери національної економіки, в яких застосовується даний механізм⁵.

У другій групі варто зупинитися на публікаціях таких дослідників як О. Бобровська, О. Жадан, В. Костецький, В. Круглов, М. Крупка, М. Ксенофонов, Д. Морарь, Н. Усата та ін. Так, О. Бобровська інститут

³ Сокольська Т., Панасюк В., Поліщук С., Осипенко Б. Державно-приватне партнерство як інструмент публічної політики в умовах децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8. № 6. С. 192-203.

⁴ Шавлак М. А. Напрями вдосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 5. С. 115-120.

⁵ Ясіновська І. Ф., Іщенко В. А., Жовтяк К. В. Державно-приватне партнерство: теоретичний аспект та особливості реалізації в Україні. *Молодий вчений*. 2020. № 12(2). С. 191-197.

державно-приватного/публічно-приватного партнерства називає генератором як генератор економічного розвитку регіонів України⁶.

На переконання О. Жадана "механізми державно-приватного партнерства та їх ефективне практичне впровадження виступають ключовим елементом формування і реалізації довгострокової економічної політики на будь-якому рівні (національному, регіональному, місцевому) як певна цільова сукупність заходів впливу, спрямованих на підвищення ефективності господарського управління виробничим комплексом і об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури"⁷.

В. Круглов здійснює аналіз існуючих підходів до формування напрямів розвитку державно-приватного партнерства у аграрному секторі економіки та розробки практичних заходів щодо активізації розвитку стратегічного партнерства державного та приватного власника в аграрному секторі. Визначає основні форми реалізації проєктів державно-приватного партнерства, які використовуються у світовій практиці та аналізує особливості державно-приватного партнерства в аграрному секторі, яке спрямовується на реалізацію пріоритетних проєктів інфраструктури з метою розвитку виробництва, зберігання та збуту сільськогосподарської продукції; реалізації продовольчої безпеки; розвитку ланцюгів створення вартості⁸.

М. Крупка та В. Костецький розглядають державно-приватне партнерство як "колаборацію бізнесу й представників влади для реалізації певного проєкту. Суб'єкт господарювання як приватний партнер реалізує його та отримує грошову винагороду, а держава отримує відповідний об'єкт інфраструктури"⁹.

⁶ Бобровська О. Ю. Публічно-приватне партнерство як генератор економічного розвитку регіонів України. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 17-22.

⁷ Жадан О. В. Державно-приватне партнерство як механізм інноваційного розвитку економіки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1. С. 76.

⁸ Круглов В. Напрями розвитку державно-приватного партнерства у аграрному секторі економіки. *Науковий вісник: державне управління*. 2021. № 2. С. 37-55.

⁹ Крупка М., Костецький В. Вплив державно-приватного партнерства на зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 1. С. 40.

Д. Морарь наголошує, що "державно-приватне партнерство в аграрному секторі України є механізмом аграрної політики держави, метою якого є залучення позабюджетних джерел фінансування, а також інтелектуальних, технологічних, управлінських та інших ресурсів приватного сектора для вирішення суспільно важливих завдань у сільському господарстві"¹⁰.

Н. Усата та М. Ксенофонов розкривають історичний аспект виникнення такої форми взаємовідносин між державою та приватним партнером як державно-приватне партнерство в різних країнах світу, зокрема розглядають основні моделі участі приватного сектора у реалізації інвестиційних проєктів в агропромисловому виробництві та доводять, що впровадження проєктів ДПП сприяє ефективному управлінню об'єктами державної й комунальної власності, створенню умов для використання новітніх технологій та інновацій¹¹.

У третій групі виділяємо публікації таких експертів як Н. Васильєва, О. Васильєва, М. Вихор, М. Ільїна, М. Киртока, І. Косач, О. Кулик, А. Кузнєцова, В. Маслов, М. Руденко, В. Сьюй, В. Третяк, С. Хаджирадева, О. Шемігон, П. Шилепницький, Ю. Шпильова, І. Петрова та ін.

Зокрема, М. Ільїна та Ю. Шпильова зазначають, що "публічно-приватне партнерство є потужним інструментом розвитку територій та має особливий ефект на локальному рівні. В умовах децентралізації влади в Україні та посилення повноважень територіальних утворень потенціал застосування цього інструмента є особливо значним"¹².

І. Косач та О. Кулик розглядають характерні риси механізмів взаємодії державного і приватного секторів та визначають принципові відмінності державно-приватного партнерства та приватизації. На основі відмінностей

¹⁰ Морарь Д. Р. Напрями розвитку державно-приватного партнерства в аграрному секторі економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 10. С. 91.

¹¹ Усата Н. В., Ксенофонов М. М. Розвиток державно-приватного партнерства в агропромисловому виробництві та сільських територіях України. *Економіка та управління АПК*. 2022. № 1. С. 62-71.

¹² Ільїна М., Шпильова Ю. Публічно-приватне партнерство як механізм розвитку сільських територій. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2019. № 6. С. 2

інтересів державного та приватного партнерів та можливості їхнього задоволення існуючими в Україні нормативно-правовими, фінансовими та організаційними інструментами автори аналізують проблеми державно-приватного партнерства й обґрунтовують, що основними умовами успішної підготовки та реалізації різних форм державно-приватного партнерства, які сприяють підвищенню їх результативності, є інформаційна підтримка, розробка реальних проєктів, врахування думки і вимог населення територій і працівників¹³.

А. Кузнєцова та В. Маслов виокремлюють такий важливий синергетичний ефект формування й реалізації проєктів державно-приватного партнерства як створення соціальної цінності в процесі спільної діяльності, коли різні інтереси скоординовані і де суспільний та приватний сектори можуть сформувати спільні інтереси за допомогою контрактів¹⁴.

С. Хаджирадєва, Н. Васильєва, О. Васильєва та М. Киртока обґрунтовують доцільність застосування державно-приватного партнерства при формуванні інструменту забезпечення сталого розвитку територій як важливого інструменту забезпечення сталого розвитку територій та акцентують увагу на тому, що у світі дедалі більше стає популярним державно-приватне партнерство у формі концесії, оскільки саме така форма взаємодії між приватним та публічним партнером створює суттєву додану вартість для обох сторін¹⁵.

О. Шемігон, М. Вихор та М. Руденко досліджують роль та місце публічно-приватного партнерства у забезпеченні поступального соціально-економічного розвитку села та зазначає, що публічно-приватне партнерство

¹³ Косач І. А., Кулик О. С. Реалізація механізму державно-приватного партнерства в Україні: сучасні реалії та перспективи. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 1. С. 80-86.

¹⁴ Кузнєцова А., Маслов В. Методичні засади аналізу поняття "організаційно-економічний механізм державно-приватного партнерства". *Вісник економіки*. 2021. Вип. 3. С. 141.

¹⁵ Хаджирадєва С. К., Васильєва Н. В., Васильєва О. І., Киртока М. А. Державно-приватне партнерство як важливий інструмент забезпечення сталого розвитку територій. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2020. № 7. С. 253-269.

може сприяти вирішенню ряду соціально-економічних та екологічних проблем сільських територій. Цьому сприяє ріст доходів місцевих громад, поглиблення процесів децентралізації, швидке зростання кількості об'єднаних територіальних громад із достатньо широкими фінансовими повноваженнями. Дослідники роблять висновок, що публічно-приватне партнерство в Україні перебуває у стадії активного розвитку і, при відповідному нормативно-правовому та організаційно-економічному забезпеченні, може сприяти вирішенню багатьох соціально-економічних проблем як держави, так і регіонів¹⁶.

В. Третяк та В. Сюй зосереджують наукову увагу на особливостях формування ефективної співпраці між ключовими стейкхолдерами сільських територій в умовах децентралізації на засадах державно-приватного партнерства¹⁷.

П. Шилепницький та І. Петрова досліджують досвід поєднання публічно-приватного партнерства із фондами ЄС як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Науковці обґрунтовують тезу, що публічно-приватне партнерство слід обирати для того, щоб: найкраще використовувати грантові кошти ЄС для проєктів, узгоджених із цілями політики Європейського Союзу; підвищити визначеність витрат і часу державних закупівель; надавати кращі державні послуги громадянам; досягти очевидного співвідношення ціни та якості порівняно з альтернативами¹⁸.

Усі зазначені вище публікації стали основою джерельної бази проведеного нами магістерського дослідження.

¹⁶ Шемігон О. І., Вихор М. В., Руденко М. В. Публічно-приватне партнерство як інструмент соціально-економічного розвитку села. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 12. С. 31-36.

¹⁷ Третяк В. П., Сюй В. Формування ефективної співпраці між ключовими стейкхолдерами сільських територій на засадах державно-приватного партнерства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2021. № 2. С. 103-115.

¹⁸ Шилепницький П. І., Петрова І. П. "Комбіновані" моделі публічно-приватного партнерства для відбудови України. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2. С. 154-164.

1.2 Категоріально-понятійний аналіз проблематики владно-суспільної взаємодії та її перспективних форм

Для формування належного публічного управління та адміністрування й якісної державної політики в будь-якій галузі життєдіяльності державно-організованої спільноти, насамперед, необхідно визначитися з основними категоріями, що вживають при її формуванні, адже, як справедливо зазначає Д. Лаврентій, "обґрунтування та формування дефініції того чи іншого поняття, явища або процесу – одна з найскладніших процедур наукового дослідження. Водночас правильне тлумачення наукових понять вирішує майже половину наукового завдання"¹⁹.

З огляду на зміст об'єкту та предмету нашого дослідження перше таке поняття, яке з нашої точки зору є базовим, – це партнерство. Хоча це слово й стоїть останнім у словосполученні "державно-приватне партнерство", все ж цілком зрозуміло, що перші два слова означають суб'єктів певних спільних дій у формі партнерства, а саме: державні структури та органи з одного боку та господарюючі структури приватного сектору. Отже, маємо виявити який змістовний сенс закладається в поняття "партнерства", яке можемо знайти в багатьох міжнародних нормативно-правових документах.

Так, у вересні 2017 року Кабінет Міністрів України представив громадськості Національну доповідь "Цілі сталого розвитку: Україна", яка адаптувала для українських умов Глобальні Цілі Сталого Розвитку та визначила базові показники для їх досягнення в межах країни. Зокрема, в цій доповіді було представлено вітчизняну систему ЦСР, а також 17 стратегічних цілей, деталізованих у 86 завданнях розвитку та 172 показниках для моніторингу їх виконання. Одним із взятих Україною на себе завдань є "стимулювати й заохочувати *ефективне партнерство* між державними

¹⁹ Lavrenty D. Categorization of public-private partnership in the conceptual space of the social state. *Public management : collection*. 2018. №3(13). P. 91.

організаціями, між державним і приватним секторами та між організаціями громадянського суспільства, спираючись на досвід і стратегії використання ресурсів партнерів"²⁰.

Насамперед в суто семантичному плані авторитетний етимологічний словник української мови вказує на близькість українського терміну "партнерство" з французьким "partenaire" та англійськими "partner" і "partnership", які мають кілька значень, зокрема, "співспадкоємець", "поділ", "частина" та неодмінно передбачають спільну діяльність й спільну мету цієї діяльності²¹. Тобто "партнерство-partnership" як наукова категорія означає не просто партнерський характер взаємовідносин державних, муніципальних, господарчих та громадських інституцій, але й обов'язково передбачає досягнення визначеної мети або конкретних цілей і завдань публічно-приватного партнерства. І на цьому етапі ми отримуємо цілісне єднання мікро- та макрорівнів соціального буття суспільства, оскільки за визначенням Джефрі Делмона публічно-приватне партнерство як форма інфраструктурних інвестицій на соціально-економічному мікрорівні має вирішальне значення для досягнення основних соціальних цілей сучасної держави – економічного зростання, якості життя, скорочення масштабів убогості, доступу до освіти, охорони здоров'я тощо²².

Партнерство може виступати у великій кількості форм, моделей та видів. В контексті науки публічного управління та адміністрування О. Василенко, фокусуючи наукову увагу на суб'єктно-об'єктних ролях в ході формування та реалізації проектів ДПП виокремлює "просте партнерство" (коли кооперація між урядовим агентством і бізнес-сектором реалізується за допомогою надання контрактів і грантів) ; "традиційне комплексне партнерство" (коли

²⁰ Національна доповідь "Цілі Сталого Розвитку: Україна": завдання та індикатори. *Офіційний сайт ПРООН в Україні*. 27.09.2017. URL : Цілі сталого розвитку: завдання та індикатори | United Nations Development Programme (undp.org)

²¹ Етимологічний словник української мови : у 7 т. / ред. кол. : О. С. Мельничук та ін. К. : Наукова думка, 1983. Т. 4. С. 300.

²² Delmon J. Public-Private Partnership Projects in Infrastructure: An Essential Guide for Policy Makers. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. С. 24.

співробітництво між різними рівнями уряду (федеральне, окремого штату, місцеве) і організаціями приватного сектора здійснюється в рамках окремих проектів) та "нове комплексне партнерство" (так звані багатобічні партнерства, у яких поряд з місцевим урядом і бізнес-структурами беруть участь в організації сфери соціальних послуг, релігійні інститути, освітні центри тощо)²³.

Власне поняття державно-приватного партнерства в Україні має як низку наукових тлумачень, так і чітке законодавче визначення (яке нерідко піддається критиці з боку експертів і фахівців науки публічного управління та адміністрування). Так, Ст. 1 Закону України "Про державно-приватне партнерство" визначає державно-приватне партнерство як "співробітництво між державою Україна, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами"²⁴.

Певним чином близьким є формулювання Світового банку, яке у загальному вигляді полягає в тому, що "державно-приватне партнерство визначається як угода, яка укладається державою і приватною компанією на виробництво і надання інфраструктурних послуг з метою залучення додаткових інвестицій і підвищення ефективності бюджетного фінансування. Інакше кажучи, державно-приватне партнерство в інноваційній сфері, можна охарактеризувати як співпрацю, за якої держава та бізнес виступають рівноправними, і зацікавленими один в одному сторонами"²⁵.

²³ Василенко О. М. Активізація дієвості соціального партнерства державних інституцій з громадськими організаціями. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2019_3_3

²⁴ Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. *Офіційний вісник України* 2010. № 58 (09.08.2010). ст. 1988.

²⁵ Жадан О. В. Державно-приватне партнерство як механізм інноваційного розвитку економіки... С. 76.

У свою чергу класичним науковим визначенням є тлумачення Ю. Козаря та М. Гаріфулліна, що під державно-приватним партнерством в Україні розуміють "систему взаємовідносин між державними та приватними партнерами, що поєднує ресурси обох з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагороди (погашення) для досягнення довгострокової взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі у створенні (відновленні) нових та/або модернізації (реконструкції) наявних об'єктів, які потребують залучення інвестицій, та у користуванні (експлуатації) такими об'єктами"²⁶.

Як вже зазначалося вище, низка науковців вважає, що дане визначення поняття "державно-приватного партнерства" в українському законодавчому просторі має застарілий та занадто загальний характер, що не відображає реалії сьогодення й значною мірою звужує сутність цього поняття та в цілому не відповідає європейським і світовим підходам, де використовується дещо інший варіант позначення даного явища – "публічно-приватне партнерство" (Public Private Partnership).

На думку Д. Лаврентія в обранні в Україні як на всьому на пострадянському просторі саме такого варіанту першого складника досліджуваного словосполучення ("державно...") відбилося ментальне сприйняття держави як домінуючого суб'єкта відносин з іншими традиційними секторами (бізнесом та громадянським суспільством). Науковець вважає, що "в умовах євроінтеграційного курсу Україні варто було б провести й відповідну "декомунізацію" подібних наукових термінів, що несуть експресивне навантаження держави як соціальної домінанти. Адже процеси децентралізації, розпочаті в нашій державі поступово наближують Україну до Європи, де провідну роль у суспільно-політичному житті відіграють вже не власне державні органи, а саме органи публічного врядування в розумінні рівнозначної ролі як цих органів державної виконавчої

²⁶ Козар Ю. Ю., Гаріфуллін М. В. Інститут державно-приватного партнерства в Україні: окремі аспекти... С. 175-176.

влади, так і муніципальних органів, інституцій громадянського суспільства, що приймають участь в розробці та реалізації публічної політики"²⁷.

Дійсно, загальнопоширене в європейському науковому просторі поняття "Public Private Partnership" є значно ширшим за своїм розумінням поняттям, аніж український варіант. Хоча Україна поступово й переходить від домінування держави та державного управління й державної політики до впровадження в науковий лексикон більш ємких аналогів – публічне управління, публічна політика, в яких поняття публічності ("public"), відносить до кола основних суб'єктів процесу партнерства не тільки й не стільки органи державної влади, як поряд з ними й широке коло органів, установ і організацій місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства. Таким чином нове поняття відбиває демократичність спільної діяльності в ході ДПП та залучення різних публічних акторів, які ставлять за мету досягнення певних узгоджених суспільних інтересів.

Зокрема, саме на цьому наголошують В. Горник та С. Сімак: "публічно-приватне партнерство за змістом, формою і колом партнерів відрізняється від усталеного терміну "державно-приватного партнерства", а застосування поняття "публічний" інсталюється в категоріально-понятійний апарат сучасного законодавства України, яке зараз вже включає термінологію: "публічна влада", "публічне право", "публічні фінанси" та іншу, що відповідає тенденціям її адаптації до термінології правової системи ЄС"²⁸.

З урахування історичних умов і стану сучасного етапу державотворення в Україні іншу позицію відстоюють О. Захаріна, Є. Ходаківський та В. Якобчук. За їх аргументацією "у працях українських науковців найчастіше використовується поняття "державно-приватне партнерство", що певним чином підмінює сучасні тенденції об'єднувати поняття "державний" і

²⁷ Lavrenty D. The concept of public-private partnerships as a component of state social policy. *International Journal of New Economics, Public Administration and Law, Varna-Šwinoujście*. 2018. № 2(2). P.206.

²⁸ Горник В. Г., Сімак С. В. Безпекові аспекти нормативно-правового забезпечення взаємодії в сфері публічно-приватного партнерства... С. 138.

"муниципальний" в поняття "публічний". Це пов'язано, по-перше, з тим, що в країнах, де недостатньо розвинуті інститути громадянського суспільства, пропозиції про партнерство, як правило, надходять від органів державної влади чи місцевого самоврядування. За таких умов термін "державно-приватне партнерство" більш чітко відображає провідну роль держави. По-друге, така ініціатива більш однозначно сприймається українською громадськістю"²⁹.

Певним чином спробою об'єднати два зазначені вище підходи є позиція О. Шемігона, М. Вихора та М. Руденко, відповідно до якої "публічно приватне партнерство є достатньо поширеною формою співпраці державних чи муніципальних органів влади і приватного бізнесу у багатьох країнах світу, і набуває поширення в Україні. Очевидно, що в умовах, коли в Україні активно розвиваються процеси децентралізації, набувають поширення об'єднані територіальні громади, доречно вести мову саме про публічно-приватне партнерство, маючи на увазі, що воно включає у себе як державно-приватне, так і муніципально-приватне"³⁰.

Таким чином можемо стверджувати, що поняття "державно-приватне партнерство" та "публічно-приватне партнерство" можуть мати різні конотації, пов'язані з підкресленням статусу сторін партнерства. У першому випадку першочергова роль належить державі у взаємодії з іншими економічними суб'єктами ринку. У другому – рівноцінний статус надається громадським організаціям різної сфери діяльності. Термін PublicPrivatePartnership якнайкраще корелює з європейським правом та змістом поняття "публічна адміністрація" як системи органів публічної влади, які, виконуючи свої повноваження, здійснюють публічне адміністрування виключно в інтересах суспільства. Варто також додати, що міжнародна практика допускає застосування терміну PublicPrivatePartnership в широкому та вузькому сенсі. У

²⁹ Захаріна О. В., Ходаківський Є. І., Якобчук В. П. Експлікація поняття "державно-приватне партнерство" в теорії публічного управління. *Наукові горизонти*. 2020. № 3. С. 28.

³⁰ Шемігон О. І., Вихор М. В., Руденко М. В. Публічно-приватне партнерство як інструмент соціально-економічного розвитку села... С. 32.

першому випадку під публічно-приватного партнерства розуміється будь-яке використання ресурсів бізнесу (капітал, управлінський досвід, нові технології, інновації, ноу-хау тощо) для створення суспільного блага. Тобто йдеться про будь-яку офіційну конструктивну взаємодію публічної влади та бізнесу в різних сферах суспільного життя – в економіці, освіті та науці тощо. Структура такої взаємодії може включати форми кооперації середньо- і довгострокового співробітництва між публічною владою та бізнесом. У вузькому сенсі під публічно-приватним партнерством прийнято розуміти взаємодію бізнесу і влади у процесі реалізації проектів, що мають загальнодержавне чи місцеве значення. Інколи у вузькому сенсі публічно-приватне партнерство можуть розуміти як взаємодію з приводу інвестицій, спрямованих на підтримку інноваційних проектів національного, регіонального та місцевого рівнів, у яких партнери об'єднують ресурси та розподіляють між собою відповідальність, ризики та вигоди"³¹.

Таким чином вважається більш коректним вживання поняття "публічно-приватне партнерство", яке є більш широким від загальноприйнятого у нас "державно-приватного партнерства" за рахунок розширення суб'єктів такого партнерства (адже друге поняття залишає в якості означеного суб'єкта лише державу не враховуючи можливість участі в подібних проектах інших органів публічної влади, зокрема органи місцевого самоврядування за самим визначенням). При цьому у випадку, коли партнерська угода є двосторонньою й укладається саме між приватним інвестором та державним органом, можна говорити про тотожність для такого випадку обох вище наведених термінів.

В сучасному науковому дискурсі зустрічаються й інші варіанти означення процесів спільної діяльності публічних та недержавних інституцій у вирішення спільних завдань. Так, доволі "близьким до поняття ДПП стали розглядатись поняття "міжсекторне партнерство", "соціальне партнерство",

³¹ Lavrenty D. Categorization of public-private partnership in the conceptual space of the social state. *Public management : collection*. 2018. №3(13). P. 94.

"муніципально-приватне партнерство" та інші, які залежно від цілей партнерства можуть започатковуватись у повному наборі функціонально важливих видів діяльності. Основа побудови партнерських відносин в економічних видах діяльності спирається на нормативно-правові, ресурсні, фінансово-економічні процедури та інші засади, сукупна взаємодія яких сприяє економічному зростанню. При цьому агентами співпраці розглядаються: публічна влада, яка створює політико-правові умови, приватний сектор, який генерує робочі місця, виробничі процеси, організацію їх продуктивного застосування, та громадянське суспільство, яке посилює політичну і соціальну взаємодію"³².

Енциклопедія державного управління тлумачить соціальне партнерство як "механізм узгодження інтересів різних соціальних груп; системою колективних дій, які здійснюються для досягнення соціального миру і суспільного консенсусу; сукупністю органів, організацій, що створюються з представників різних суспільних секторів для врегулювання суспільних відносин; процесуально-соціальною взаємодією між групами і класами з різними соціально-економічними інтересами; організаційно – засобом зменшення соціальних ризиків, запобігання і вирішення соціальних конфліктів; в духовно-ціннісному вимірі – ідеологією цивілізованого співжиття громадян в умовах ринкової економіки, новим типом мислення, центром якого є людина і загальнолюдські цінності"³³.

Отже ми визначили основні наукові підходи та тлумачення категоріально-понятійного апарату проблематики державно-приватного партнерства як ефективного механізму економічного й соціально-культурного розвитку територій та територіальних громад в Україні, що дає можливості релевантного розкриття сутності та змісту цього соціетального явища та публічного інституту, яке буде здійснено в наступних розділах.

³² Бобровська О. Ю. Публічно-приватне партнерство як генератор економічного розвитку України... С. 19.

³³ Діденко Н. Г. Соціальне партнерство. *Енциклопедія державного управління* : Т. 7 : Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції. 2011. С. 638

РОЗДІЛ 2

МІСЦЕ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ КРАЇНИ

2.1 Сутність і зміст державно-приватного партнерства як інституту системи публічного врядування

Світова турбулентність першої чверті ХХІ століття продемонструвала неготовність систем публічного управління та адміністрування навіть найбільш розвинених держав справлятися з глобальними викликами сьогодення. Світові економічні кризи, пандемія Ковід-19 та війна в Україні заставили уряди багатьох країн, насамперед європейських, переосмислювати самі основи традиційної філософії публічного врядування, в результаті чого фактично похороненою виявилася прекрасна за своїм задумом парадигма "соціальної держави" (закріпленої в багатьох конституціях включно з українською). На фоні штурму трампістами Білого Дому у Вашингтоні та вандалізму останніх французьких протестів майже зникло з обігу нещодавно популярне словосполучення "належне управління" як певний символ кращого врядування. Між урядами та суспільством багатьох розвинених країн збільшується розрив насамперед у взаєморозумінні, що вимагає від урядових структур вести пошук нових форм владно-суспільної взаємодії.

Серед таких форм виокремлюється інститут публічно-приватного (державно-приватного) партнерства. Цей інститут може бути представлений як стратегічний альянс між державою, місцевим самоврядування та громадянським сектором, який є здатним як знівелювати певні недосконалості державного регулювання, так і недосконалості вільного ринку та ринкової економіки, особливо в сфері створення соціальних благ. Це стимулює появу соціально відповідального бізнесу, соціального інвестування, волонтерства,

що особливо яскраво проявилось в умовах воюючої України. Зазначене дає підстави стверджувати, що інститут публічно-приватного (державно-приватного) партнерства:

– "у контексті парадигмальних засад публічного врядування – сприяє належному врядуванню шляхом забезпечення прозорості, відкритості та підзвітності діяльності у наданні публічних послуг та розвитку інфраструктури, а також через вироблення рекомендацій щодо модернізації державного управління.

– у контексті інституціональної архітектоніки системи публічного врядування – є комплексом формальних та неформальних правил (законів, норм, стандартів, концепцій), що відображають нормативно-ціннісні характеристики громадянського суспільства, уніфікують зміст державно-приватного партнерства та механізмів, що регулюють його дію на практиці.

– у контексті системно-функціонального підходу – забезпечує процес об'єктивної оцінки економічності, ефективності та результативності управління в наданні публічних послуг та розвитку інфраструктури, реалізації урядових політик, програм чи заходів, а також правильності звітності у відповідності із чинними законами та положеннями"³⁴.

В зазначеному контексті В. Круглов розглядає публічно-приватне (державно-приватне) партнерство як "нову форму державного управління, яка передбачає структуроване договірне співробітництво між державними та приватними зацікавленими сторонами в процесі проектування, планування, будівництва та експлуатації суспільно важливих інфраструктурних об'єктів, в якому партнери домовляються про розподіл ризиків, витрат, вигод, ресурсів та відповідальності, підвищуючи ефективність використання державних коштів"³⁵.

³⁴ Захаріна О. В., Ходаківський Є. І., Якобчук В. П. Експлікація поняття "державно-приватне партнерство" в теорії публічного управління... С. 30-31.

³⁵ Круглов В. В. Державна політика розвитку аграрного сектору економіки на основі державно-приватного партнерства... С. 88.

На думку багатьох дослідників на сьогодні в Україні вже сформовано інституційні основи державного управління розвитком державно-приватного партнерства і воно визнається як один із ключових механізмів вирішення важливих соціально-економічних проблем в країні. Дійсно поряд із основоположним законом "Про державно-приватне партнерство" було прийнято Закони України щодо централізації і розмежування функцій і повноважень між державними і місцевими рівнями управління в частині прав ОМС на здійснення ДПП; концесійної діяльності; створені Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства, Український центр сприяння розвитку публічно-приватного партнерства, Проєктний офіс з розвитку державно-приватного партнерства; визначені функціональні обов'язки Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінекономрозвитку України) в інституційному забезпеченні ДПП³⁶.

Науковці Т. Сокольська, В. Панасюк, С. Поліщук та Б. Осипенко зазначають, що "в умовах інституціональних змін у напрямі децентралізації влади, реформи місцевого самоврядування, які обумовлюють ефективну участь територіальних громад у здійсненні господарської діяльності та перерозподілі природних ресурсів (об'єктів, комплексів) державно-приватне партнерство є одним із найефективніших механізмів підвищення ефективності публічного управління та дієвим інструментом публічної політики в таких сферах суспільних відносин, як житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я, будівництво та розвиток інфраструктури"³⁷.

Що ж собою становить інститут державно-приватного партнерства? Його головними ознаками українське законодавство визначає:

1) створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт та технічне переоснащення) об'єкта

³⁶ Бобровська О. Ю. Публічно-приватне партнерство як генератор економічного розвитку регіонів України... С. 19.

³⁷ Сокольська Т., Панасюк В., Поліщук С., Осипенко Б. Державно-приватне партнерство як інструмент публічної політики в умовах децентралізації влади в Україні... С. 199.

державно-приватного партнерства та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом;

2) довготривалість відносин (від 5 до 50 років);

3) передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;

4) внесення приватним партнером інвестицій в об'єкт державно-приватного партнерства³⁸.

До таких ознак публічно-приватного партнерства І. Косач та А. Дегтярьов відносять також:

– "реалізацію певної публічної місії (будівництво і експлуатація публічних споруд, управління публічними службами);

– можливість реалізації цієї місії через приватне підприємство, залишаючи при цьому економічну і фінансову відповідальність держави;

– реалізацію місії в рамках стабільних і тривалих відносин партнерів;

– реалізацію місії на умовах взаємності ризиків між публічною владою і приватними партнерами.

З точки зору виникнення ризиків для органів публічної влади в умовах децентралізації можна припустити наступні:

– втрата контролю над об'єктами муніципальної та державної власності;

– зміни законодавства та політичної ситуації;

– недостатній рівень кваліфікації державних чиновників;

– розбіжність інтересів і цілей органів державної влади та приватного підприємця;

– ризик вибору несумлінного партнера³⁹.

При цьому провідними принципами участі структур та органів публічного врядування в проектах ДПП різного рівня є:

³⁸ Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>

³⁹ Косач І. А., Дегтярьов А. В. Розвиток державно-приватного партнерства в умовах децентралізації влади в Україні... URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_3_4

- "участь і зацікавленість, тобто активна залученість в процедури розробки, реалізації, контролю проєктів;
- дотримання інтересів сторін, в тому числі майбутніх користувачів проєкту, а також населення, яке мешкає поблизу або на території реалізації проєкту;
- прозорість проєкту державно-приватного партнерства – відкритість процесів прийняття рішень, особливо що стосуються проведення конкурсів і тендерів, фінансування, захисту довкілля і безпеки для людини;
- підзвітність і відповідальність за прийняті рішення – державні органи влади повинні приймати обов'язок по відповідальності перед суспільством за якість, вартість, результативність реалізованих проєктів та їх безпеку;
- справедливість і дотримання правил при розподілі відповідальності, обов'язків і прав між учасниками проєкту, його користувачами, залучення населення, вирішення спорів відповідно до законодавства, наявність гарантій відшкодування ризиків;
- стійкість взаємодії і координація зусиль, відсутність конкуренції між державними органами і приватними інвесторами, а також всередині проєкту між його виконавцями"⁴⁰.

В цілому ж "впровадження державно-приватного партнерства спрямовано на забезпечення сталого розвитку економіки, а саме збалансування економічних, екологічних та соціальних потреб; подолання бідності через створення робочих місць; задоволення основних потреб людей, що потребує економічного зростання та соціальної рівності; мінімізації впливу навколишнього середовища на проєкти розвитку; оптимізації використання наявних ресурсів, включаючи природні ресурси"⁴¹.

Основні форми державно-приватного партнерства представляє Рис. 2.1.

⁴⁰ Косач І. А., Кулик О. С. Реалізація механізму державно-приватного партнерства в Україні: сучасні реалії та перспективи... С. 82.

⁴¹ Круглов В. В. Державна політика розвитку аграрного сектору економіки на основі державно-приватного партнерства... С. 88.

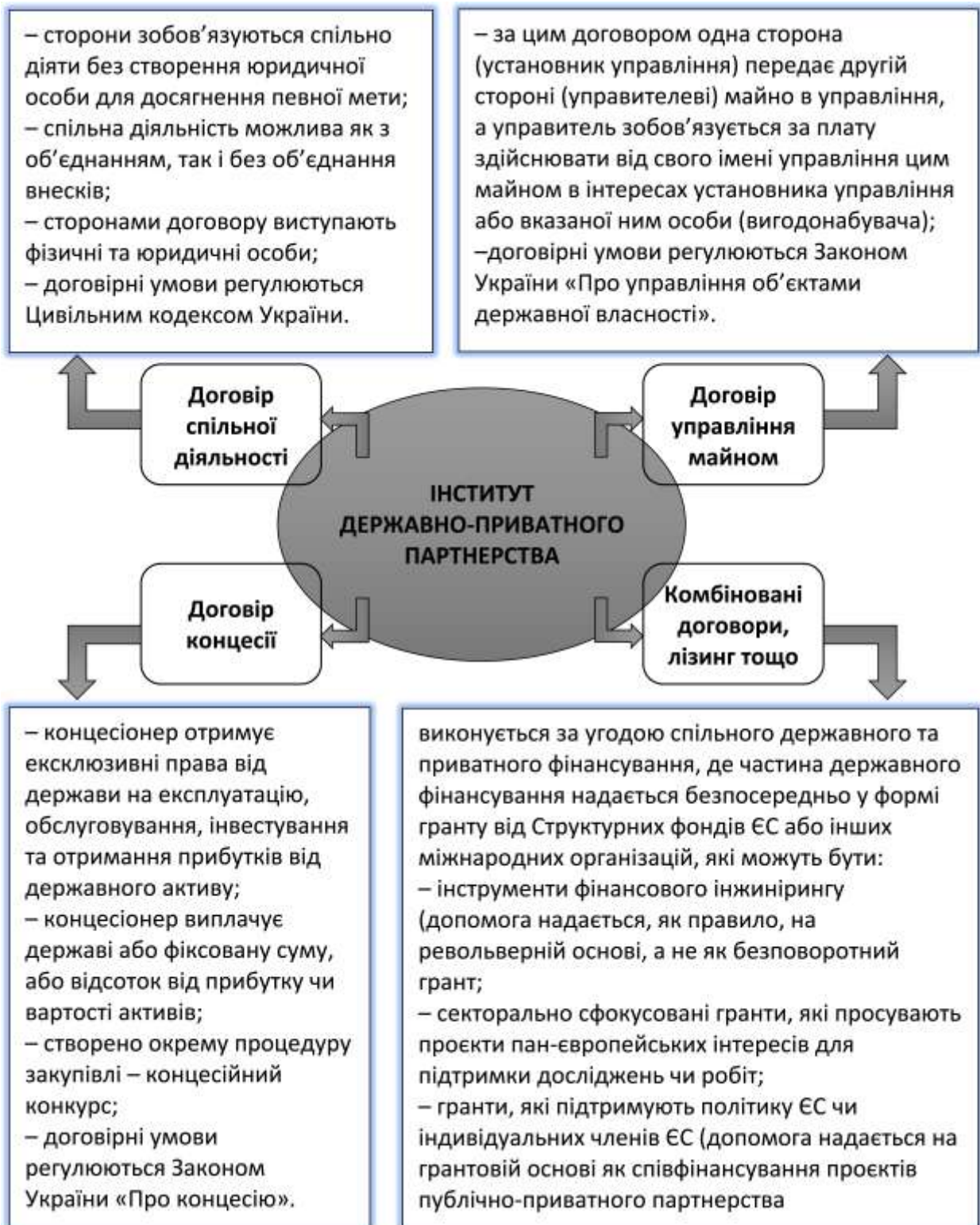

Рис. 2.1. Основні форми державно-приватного партнерства

Одним із найважливіших аспектів державно-приватного партнерства Ю. Козар та М. Гаріфуллін визначають "надання можливості приватному

сектору брати участь у реконструкції інфраструктури та наданні державних послуг, залучаючи тим самим більше фінансів, досвіду та управлінських навичок, що є недоступними для державного сектору. Механізм співпраці державного та приватного секторів полягає в тому, що приватні компанії використовують державні активи для надання певних послуг громаді. Це довгострокове партнерство, і його суть полягає у розподілі функцій: державний сектор може надавати кращі послуги, тоді як приватний сектор може надавати інші послуги на найвищому рівні, за умови, що такий партнер справді найкращий у цьому. Певною мірою в цьому полягає суть ДПП⁴².

А. Кузнецова та В. Маслов обґрунтовують необхідність при формуванні проектів ДПП враховувати низку першочергових завдань, до яких відносяться: для визначення сутності організаційно-економічного механізму державно-приватного партнерства мають бути успішно реалізовані основні завдання, до яких належать: "фінансування програм розвитку, у т. ч. тих, що сприяють активізації економічного зростання у сільських районах; достатність фінансових ресурсів для фінансування проектів; забезпечення високого фахового рівня кадрового потенціалу; розвиток інфраструктури та досягнення високого рівня інвестиційної привабливості та економічної активності підприємництва; законодавче унормування механізмів розподілу повноважень для різних гілок влади щодо розробки і реалізації ДПП; прозорість процедур, відкритість конкурентного середовища в процесі відбору потенційних партнерів; забезпечення високого рівня мотивації потенційних інвесторів до вкладання коштів та високої ефективності угод ДПП через виконання партнерами своїх зобов'язань"⁴³.

Дослідники пропонують модель механізму державно-приватного партнерства, представлену на Рис. 2.2.

⁴² Козар Ю. Ю., Гаріфуллін М. В. Інститут державно-приватного партнерства в Україні: окремі аспекти... С. 177.

⁴³ Кузнецова А., Маслов В. Методичні засади аналізу поняття "організаційно-економічний механізм державно-приватного партнерства"... С. 144.

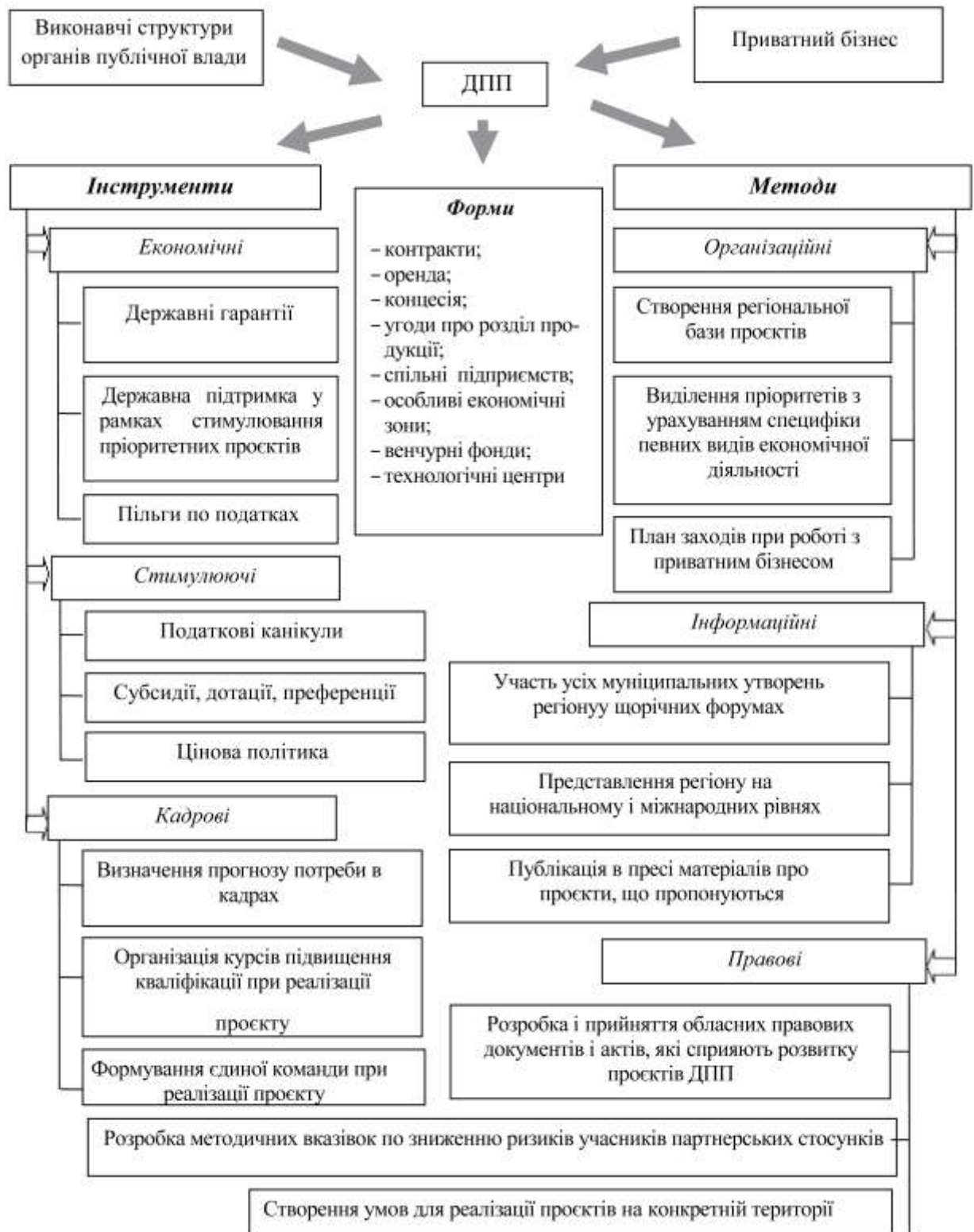

Рис.2.2. Модель механізму державно-приватного партнерства (за А. Кузнецовою та В. Масловим)

Експерти та фахівці в сфері публічного управління зазначають, що "ефективне спільне використання механізмів ДПП територіальними

громадами може бути інструментом забезпечення їх розвитку та надання якісних послуг, коли конкретні територіальні громади не можуть забезпечити відповідність умовам, встановленим для проектів ДПП. Упроваджуючи проекти ДПП, регіональні громади та ОТГ на місцевому рівні можуть отримати механізм, що може сприяти регіональному розвитку та підвищувати його конкурентоспроможність. Кожна територіальна громада має самостійно визначати пріоритетні напрямки розвитку. У межах цього пріоритетного напрямку рекомендується реалізовувати проекти на основі паритету купівельної спроможності з урахуванням потреб та інтересів населення, якими можуть бути: виробництво, транспортування та опалення та розподіл; будівництво доріг, технічне обслуговування та експлуатація; збір, очищення та розподіл води; охорона здоров'я; освітні послуги; туризм, відпочинок, розваги, культура та спорт; забезпечення функції зрошувальних та дренажних систем; збір та обробка відходів; виробництво електроенергії та постачання; надання інформації та послуг у телекомунікаціях та інших сферах"⁴⁴.

Таким чином, інститут державно-приватного партнерства виступає як інноваційний організаційно-економічний механізм ефективної співпраці структур публічного управління та адміністрування й місцевого бізнесу, який надає змогу як досягти скорочення витрат місцевих та державного бюджетів, так і підвищити рівень та якість управління об'єктами соціальної інфраструктури, надання послуг, що виробляються учасниками проекту ДПП. Одночасно з тим державно-приватне партнерство виступає певним механізмом інституційної адаптації взаємодії державних органів та суб'єктів економічної діяльності внаслідок переведення потенційно-конфліктних моментів (наприклад, пов'язаних з фіскальною політикою держави) в русло конструктивного діалогу з метою узгодженої реалізації спільних стратегічних завдань такого партнерства.

⁴⁴ Козар Ю. Ю., Гаріфуллін М. В. Інститут державно-приватного партнерства в Україні: окремі аспекти... С. 177.

2.2 Роль державно-приватного партнерства у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад

Феномен партнерства держави та бізнесу у форматі ДПП в науково-теоретичному та практичному плані передбачає певний баланс державного регулювання та свободи приватних суб'єктів господарювання в межах ліберальної концепції економічного розвитку. Ліберальний підхід базується на принципах рівності, плюралізму та вільної конкуренції, виводячи на провідні ролі в суспільно-політичних процесах місцеве самоврядування та інституції громадянського суспільства. Таким чином реалізація низки державних функцій з організації життєдіяльності соціуму на місцевому рівні все більше здійснюється самоврядними структурами територіальних громад та самостійними й незалежними від держави групами інтересів.

Така взаємодія слугує укріпленню соціального партнерства та підвищенню економічної ефективності й вирішенню проблемним моментів економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад. Інституціоналізація зазначених відносин відбувається переважно у форматі державно-приватного партнерства, де держава має можливість визначати й стимулювати в ході ДПП реалізовувати загальнонаціональні та регіональні пріоритети розвитку, гарантуючи виконання договірних відносин та політичне й соціальне сприяння в реалізації розпочатих проектів.

В результаті партнерська взаємодія державних структур та бізнесу демонструє дві ключові тенденції. Відповідно до першої формується взаємовигідне й соціально орієнтоване співробітництво, в ході якого відбувається обмін ресурсами та впливом. Відповідно до другої – відбувається інституціоналізація соціального партнерства, в рамках якого держава виступає відповідальним суб'єктом суспільно-політичного процесу й гарантує створення відповідних інституційно-правових умов взаємодії з господарюючими суб'єктами. В такому розумінні ДПП постає механізмом

реалізації державної та регіональної політики по широкому спектру сфер життєдіяльності територіальних громад.

Таким чином в науковому та експертному дискурсі склалася думка, що в сучасних умовах державно-приватне партнерство виступає ключовим інститутом та фактором сучасного етапу розвитку економіки, оскільки надає можливості об'єднати на партнерських засадах спроможності держави та традиційно активну енергію та фінансовий потенціал суб'єктів приватного бізнесу. В результаті "науково-обґрунтована організація співпраці держави з бізнесом сприяє не тільки активізації та розвитку, підвищення його соціальної відповідальності, а й об'єднанню зусиль навколо спільних поставлених завдань, а саме розвиток об'єднаної території – окремої ділянки, всього міста, регіону, держави в цілому. Проте, лише тоді взаємодія між цими секторами буде можливою, коли всі організації в цьому партнерстві будуть працювати прозоро, чітко розумітимуть, яких змін хочуть досягнути. Лише при умові конструктивної взаємодії влади і бізнесу можемо говорити про соціальне партнерство в управлінні життям суспільства в умовах об'єднання територіальних громад"⁴⁵.

Сучасний розвиток як держави в цілому, так і її територіальних громад є неможливим без впровадження інноваційних підходів та технологій. Інноваційний процес розвитку територіальних громад передбачає впровадження передових форм, методів та технологій, досягнень науково-технічного прогресу в процес життєдіяльності територіальних громад із метою покращення існування її членів. Інновація завжди потребує інвестицій, починаючи з моменту її розробки, і закінчуючи процесом її впровадження. Оскільки сучасний стан фінансових ресурсів територіальних громад залишає бажати кращого, основним завданням органів місцевого самоврядування є залучення інвестицій приватного сектора для забезпечення сталого розвитку

⁴⁵ Кузь Т. І., Малюта Л. Я., Островська Г. Державне та приватне партнерство в умовах об'єднаних територіальних громад (організація розвитку інфраструктури та сервісного обслуговування). *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2. С. 201.

територіальних громад. За таких умов державно-приватне партнерство є впливовим інструментом забезпечення ефективного розвитку територіальних громад, підґрунтям якого є інноваційні методи та технології, сучасні досягнення науки та техніки. Воно дозволяє залучити ресурси, і передусім фінансові, в сферу місцевого господарства та забезпечити йому належний розвиток. Результатом здійснення такого партнерства є покращення стану певної соціально-економічної системи, такої як держава, регіон, місто, територіальна громада.

Як зазначають Р. Бігун та В. Литвин, "місцевий розвиток певної території відбувається під впливом багатьох чинників. Швидкий темп поширення процесу глобалізації світової економіки є одним із тих чинників, які істотно впливають на формування нових тенденцій та закономірностей місцевого розвитку. Прояв цього критерію можна помітити, простежуючи посилення ролі громад в економічному розвитку певних територій та країн. Українська держава вже входить у перелік країн, суспільства яких зрозуміли та прийняли важливість зацікавленості та участі громад у місцевому розвитку. Для громад процес децентралізації та зміни принципів самоврядування визначатиме новий рівень відповідальності за їх розвиток. Розгляд такої концепції розвитку місцевих громад зумовить їх перетворення із об'єкта управління на суб'єкт управління, з'явиться також можливість самостійно забезпечувати власну спроможність до розвитку. Загалом територіальні громади беруть на себе відповідальність за планування свого розвитку та економічний добробут у майбутньому. Зважаючи на такі перспективи, місцеві органи територіальної влади повинні добре розуміти особливості сучасного розвитку та володіти необхідними знаннями, інформацією, навичками та досвідом для подальшого забезпечення конкурентоспроможності своїх громад"⁴⁶.

⁴⁶ Бігун Р., Литвин В. Моделювання процесів розвитку територіальних громад. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Інформаційні системи та мережі*. 2022. Вип. 11. С. 173.

Партнерство в межах ДПП вибудовується на засадах спільності інтересів, державно-приватного симбіозу та взаємовигідного співробітництва сторін щодо вирішення нагальних інфраструктурних, соціальних та культурно-духовних завдань й водночас – ефективним механізмом підвищення якості надання громадянам послуг та якості життя територіальних громад в цілому. При цьому "мотивація держави в партнерстві з бізнесом це: зацікавленість в реалізації ДПП-проектів і в досягненні їх комерційних ефектів; підвищення якості та зменшення вартості держзамовлення; залучення додаткових фінансових коштів в пріоритетні напрямки розвитку науки, технологій і техніки, що дозволяють прискорити перехід до інноваційної моделі економіки; розширення і вдосконалення взаємозв'язків між суб'єктами інноваційної інфраструктури; стимулювання розвитку малого та середнього інноваційного підприємництва. Мотивація для бізнесу – можливість отримання прибутку в найчастіше нових для нього сферах, на умовах розподілу ризиків і комерційної вигоди. Бізнес, отримує від держави певний набір преференцій і гарантій зростання його доходів у проекті, а також отримує права на результати інноваційних розробок з можливістю подальшої їх комерціалізації. Можна сказати, що держава в інноваційному альянсі виступає для бізнесу своєрідним гарантом⁴⁷.

Т. Кузь, Л. Малюта та Г. Островська переконані, що "якісна, прогресивна співпраця між державою та бізнесом будується на зацікавленні кожної зі сторін у результаті спільної діяльності, що дає можливість всебічно розвиватись. Однак, чи не найбільшим його досягненням є формування нової моделі громадянського суспільства, здатного активізовуватися навколо розв'язання актуальних проблем"⁴⁸.

Принцип взаємовигідного партнерства є ключовим в розумінні механізму державно-приватного партнерства. Не випадково проекти ДПП

⁴⁷ Жадан О. В. Державно-приватне партнерство як механізм інноваційного розвитку економіки... С. 77.

⁴⁸ Кузь Т. І., Малюта Л. Я., Островська Г. Державне та приватне партнерство в умовах об'єднаних територіальних громад... С. 202.

доволі часто визначаються як угода, що в обов'язковому порядку має бути вигідною усім зацікавленим сторонам та учасникам проекту. Це передбачає, що приватний інвестор орієнтується на певні гарантії отримання прибутку задля подальшого розвитку, а органи публічного управління та адміністрування є зацікавленими в більш якісному вирішенню нагальних завдань стратегії територіального розвитку через максимально ефективне використання потенціалу приватного сектору. На цій складовій – стратегії територіального розвитку – акцентують увагу В. Кащишин та Х. Джурик, які зазначають, що ефективний розвиток територіальної громади передбачає необхідність формувати стратегію, основним рушієм якої є саме громада, на неї покладається уся відповідальність та креативність. Отже, щоб підняти економіку краю з одної сторони необхідно сформувати партнерські відносини влади з бізнесом. При цьому, на думку дослідників, найперше потрібно змінити підхід на законодавчому рівні до залучення інвестора (якщо розглядати земельну ділянку, що необхідна для бізнесу, необхідно декілька років на введення її в експлуатацію через бюрократичні обмеження, а таким шляхом залучити інвестора є безперспективним)⁴⁹.

Слід зазначити, що в нашій країні законодавча підтримка інституту державно-приватного партнерства почалася ще у 2019 році з прийняття Закону України "Про державно-приватне партнерство". Відповідно до цього закону ДПП було визначено як "співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що здійснюють управління об'єктами державної власності, органами місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на

⁴⁹ Кащишин В. М., Джурик Х. Б. Напрями формування стратегії організаційно-економічного розвитку територіальних громад. *Ефективна економіка*. 2022. № 10. http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_10_18

основі договору в порядку, встановленому цим законом та іншими законодавчими актами"⁵⁰.

Подальший адміністративно-правовий розвиток інститут державно-приватного партнерства отримав внаслідок підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що містила обов'язкові вимоги раціонального використання об'єктів державної та комунальної власності, природних ресурсів і охорони довкілля, в тому числі і за рахунок консолідації зусиль публічно-управлінських структур та приватного сектора через встановлення партнерських відносин. У розвиток даної угоди Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію децентралізації влади, подальша реалізація якої у 2016 – 2020 рр. надала нові можливості розвитку ДПП на рівні органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад після набуття територіальними органами публічної влади нових повноважень. Як зазначаю О. Бобровська "в чинному законодавстві у частині прав ОМС на здійснення ДПП встановлено право ОМС здійснювати правочини, визначені законом, у рамках ДПП; надано право виступати засновниками, співзасновниками чи учасниками комерційних і некомерційних проєктів із суб'єктами, які можуть здійснювати діяльність у сфері компетенцій ради громад, яка здатна підсилити їх економічний стан на місцевому, районному, регіональному чи навіть на центральному рівні; наведений виключний перелік функцій і завдань ОМС і процедури прийняття законодавчих і нормативних актів на територіях їх відання, які слугують стимулом активізації діяльності органів влади в напрямі співпраці з приватним сектором"⁵¹.

На переконання М. Ільїної та Ю. Шпильової "з метою сталого розвитку сільських територій механізм реалізації ДПП повинен сприяти визначенню пріоритетних для села сфер застосування партнерства та специфікувати їх для

⁵⁰ Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. *Офіційний вісник України* 2010. № 58 (09.08.2010). ст. 1988.

⁵¹ Бобровська О. Ю. Публічно-приватне партнерство як генератор економічного розвитку регіонів України... С. 20.

територій, різних за рівнем економічного розвитку, соціально-демографічним потенціалом чи екологічною ситуацією, а також підвищенню інституційної спроможності органів місцевого самоврядування (забезпечувати належний рівень їх кваліфікації, щоб визначати соціальну значущість проектів та брати участь в їх реалізації, відповідний методичний та організаційний супровід), гарантувати прозорість конкурсів з відбору проектів, реалізацію пілотних проектів за спрощеними вимогами"⁵².

Водночас формування державно-приватного партнерства як інституціонального та організаційного альянсу державної влади і бізнесу, має враховувати нестабільність економіки та ґрунтуватися на таких принципах:

- рівність перед законом державних та приватних партнерів;
- заборона будь-якої дискримінації прав державних чи приватних партнерів;
- узгодження інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди;
- забезпечення вищої ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера;
- незмінність протягом усього строку дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, цільового призначення та форми власності об'єктів, що перебувають у державній або комунальній власності чи належать Автономній Республіці Крим, переданих приватному партнеру;
- визнання державними та приватними партнерами прав і обов'язків, передбачених законодавством України та визначених умовами договору, укладеного у рамках державно-приватного партнерства;
- справедливий розподіл між державним та приватним партнерами ризиків, пов'язаних з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства"⁵³.

⁵² Ільїна М., Шпильова Ю. Публічно-приватне партнерство як механізм розвитку сільських територій... С. 24.

⁵³ Жадан О. В. Державно-приватне партнерство як механізм інноваційного розвитку економіки... С. 78.

Підсумовуючи проведений аналіз ролі державно-приватного партнерства у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад можна запропонувати модель стратегічних переваг запровадження механізму ДПП (Рис. 2.3)

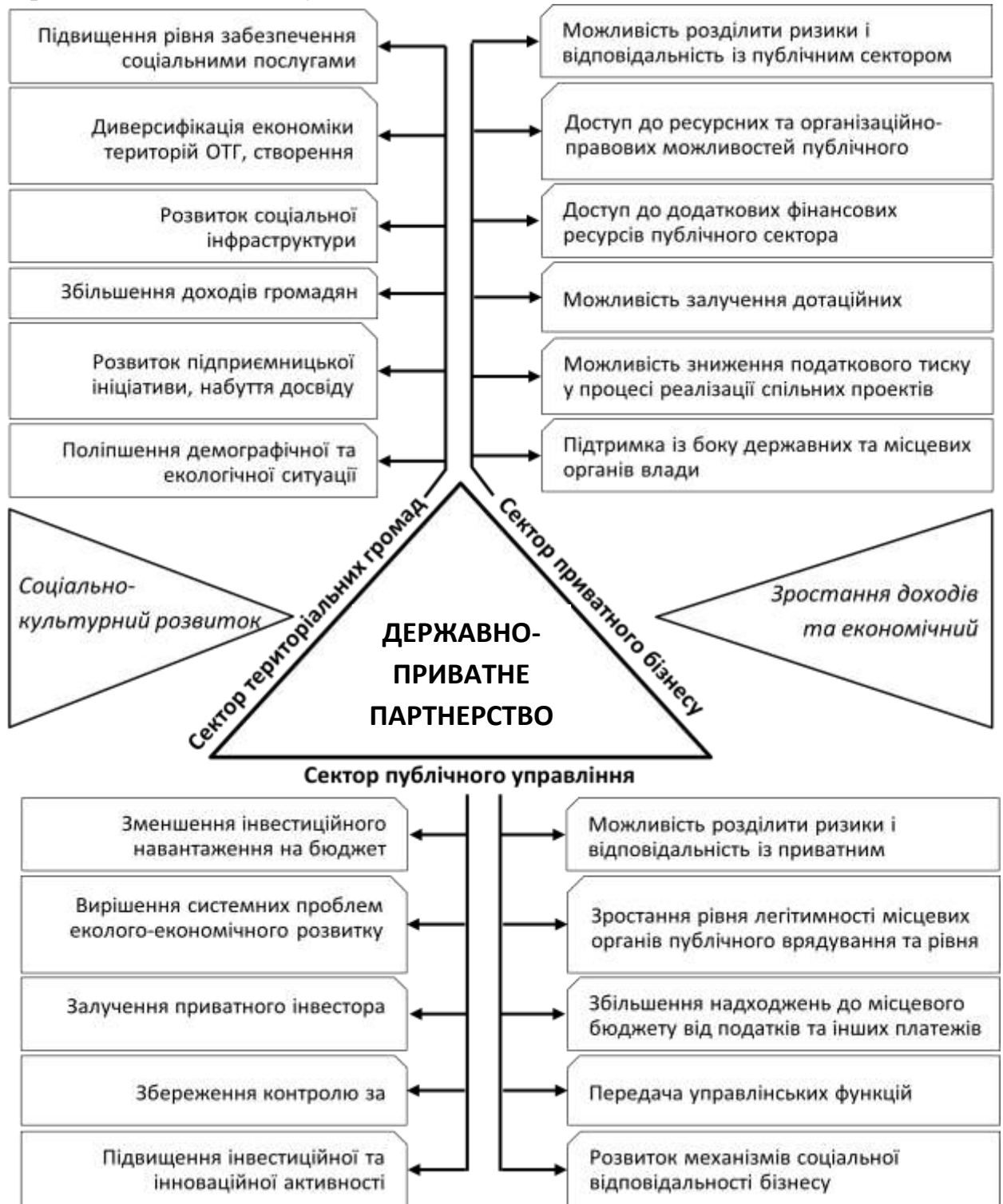

Рис. 2.3. Модель стратегічних переваг запровадження механізму ДПП

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

3.1 Особливості запровадження державно-приватного партнерства на прикладі міської громади Івано-Франківська

Основним трендом сучасності є посилення урбанізації. Вже зараз 54% людей планети є мешканцями міст, а до 2050 року ця кількість досягне 66%, в результаті чого урбанізація додасть до чисельності мешканців міст ще 2,5 мільярда людей. В процесі завершення переходу людства до інформаційного суспільства впродовж кількох наступних десятиліть докорінно зміняться міста й містечка, адже фізичний і цифровий світи об'єднуються, та будуть тісно взаємодіяти один з одним за допомогою мільярдів розумних датчиків, об'єднаних мобільними мережами. Урбанізація несе в собі "стрімкий ріст кількості населення, складність управління містом, повітряне забруднення та збільшення обсягів виробництва та інше, що є суттєвими викликами на місцевому рівні. Відповідно, місцеві органи самоврядування починають використовувати різноманітні технології для покращення життя громадян та підтримки екологічної стійкості у місті. Одним із таких механізмів є модель розумних міст (Smart City)"⁵⁴. Ця модель стрімко набрала популярності в різних країнах як ефективний формат трансформації систем муніципального врядування й їх адаптування до входження в епоху інформаційного суспільства.

На думку Р. В. Севастьянова "сучасні міста повинні вирішувати найскладніші завдання поєднання комфорту та соціальної привабливості для

⁵⁴ Радченко К. В. Сучасні зарубіжні підходи до визначення поняття "розумне місто (smart city)". *Управління економікою: теорія та практика*. 2022. - 2022. С. 174.

містян з розвиненою інфраструктурою, екологічною безпекою та швидким розвитком розумних технологій (smart-технологій). Великі міста завжди були й залишаються центрами розвитку цивілізації. Мешканці сучасного міста перестають бути виключно користувачами, перетворюючись на постачальників міського сервісу. "Розумні міста" сьогодні – це сучасна модель міської трансформації, в якій інформаційні технології дозволяють вирішити найскладніші проблеми, якісно змінити систему управління і створити умови для розвитку громади і кожної людини"⁵⁵.

В розвинених державах активно розвивається як концепція, так і практика Smart City, відбувається її запровадження у багатьох секторах управління містом – електронне урядування та суспільне життя, будівництво та комунальне господарство енергетика та транспорт, освіта та охорона здоров'я. В кожній з цих сфер життєдіяльності міста широко впроваджуються інноваційні розробки, які зменшують навантаження на бюджет та оптимізують використання ресурсного потенціалу. Цей комплекс автоматизованих та комп'ютеризованих процесів призводить до покращення якості життя у містах, не потребуючи дешевої робочої сили, знижуючи рівень забруднення та в режимі реального часу контролюючи важливі комунікаційні вузли. Таким чином розумні міста постають "інноваційними містами, які використовують інформаційно-комунікаційні технології та інші засоби для поліпшення якості життя, ефективності роботи міст та послуг та конкурентоспроможності, забезпечуючи при цьому відповідність потреби нинішнього та майбутніх поколінь щодо економічних, соціальних, екологічних, а також культурних аспектів"⁵⁶.

У розумному місті технології працюють на благо суспільства та майбутнього. Тому смарт сіті технології так пов'язані зі сталим розвитком,

⁵⁵ Севастьянов Р. В. Актуальні проблеми розвитку "розумних міст" (smart-city). *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 2. С. 171.

⁵⁶ Ткач С. М. Управління розвитком міст на засадах концепції Smart City у Західному регіоні України. *Регіональна економіка*. 2021. № 2. С. 91.

мета якого – керувати майбутнім заради якості життя прийдешніх поколінь. Саме в контексті сталого розвитку К. В. Радченко визначає розумне місто як інноваційну модель "акселерації досягнення Цілей сталого розвитку на місцевому та регіональному рівнях, де сталий розвиток – основна компонента розумного міста, яке реалізується за допомогою ефективного людиноцентричного механізму публічно-приватного партнерства та з урахуванням принципу смарт-спеціалізації. Успішність впровадження розумного міста залежить від стратегічних орієнтирів муніципалітетів та може програмуватися як інструмент досягнення Цілей сталого розвитку"⁵⁷.

Науковці констатують, що "концепція Smart City набуває все більшого поширення в Україні як реакція на результати процесів децентралізації та розширення повноважень і можливостей органів місцевого самоврядування щодо розвитку громад, науково-технологічний прогрес та збільшення кількості ІТ-фахівців в державі, посилення готовності українського суспільства до змін, відповідно, послаблення спротиву змінам, а також формування компетентностей працівників органів публічної влади щодо управління змінами та інноваціями"⁵⁸. Місцеві органи публічного врядування все ширше використовують бездротові технології стільникового зв'язку для управління містом, підключення та вдосконалення міської інфраструктури, ефективності, зручності та якості життя мешканців та гостей. Громадяни використовують розумні міські системи різними способами, використовуючи смартфони чи інші мобільні пристрої. Поєднання систем та даних з фізичною інфраструктурою та службами міста можуть скоротити витрати та підвищити стійкість системи управління, покращити використання енергії, оптимізувати збирання сміття, зменшити завантаженість трафіку та навіть покращити якість повітря.

⁵⁷ Радченко К. В. Сучасні зарубіжні підходи до визначення поняття "розумне місто (smart city)". С. 185-186.

⁵⁸ Мунько А. Ю. Поступ українських міст щодо реалізації концепції Smart-City в управлінських процесах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 6. С. 161

Наприклад, підключені до світлофорів датчики отримують дані та опрацьовують їх, що зменшує затори на дорогах. Автомобілі спілкуються з лічильниками паркування, а EV зарядні доки підказують шлях до найближчого доступного місця. Розумні сміттєві баки автоматично надсилають дані компаніям, що займаються управлінням відходами, і за потреби створюють звіти та графік вивезення. Смартфон громадян стає їхнім мобільним водійським посвідченням та ідентифікаційною карткою, що прискорює та спрощує державні послуги. Разом ці розумні міські технології оптимізують інфраструктуру, мобільність, адміністративні та комунальні послуги.

Зокрема, Івано-Франківськ також вже декілька років тому взяв курс на інноваційний розвиток та впровадження новітніх технологій й сьогодні "чітко позиціонує себе як Smart City і відповідно до цього реалізує свої стратегічні та тактичні цілі розвитку. У ньому впроваджено одну з найбільших у Західному регіоні кількість е-послуг, які постійно розширюються"⁵⁹.

На даному етапі до роботи над перетворенням Івано-Франківська у цифрове місто залучені представники муніципалітету, наукових кіл і приватні партнери на засадах державно-приватного партнерства, завдяки чому місто впевнено займає лідерські позиції в сфері цифровізації муніципального управління та запровадження технологій "розумного міста". На сьогодні в місті вже створено та працює 70 окремих відносно самостійних проєктів загального проєкту "Івано-Франківськ Smart City", з них за сферами охоплення: 15 проєктів з висвітлення діяльності органів влади; 14 – з надання адміністративних послуг; 9 – проєкти взаємодії влади і громади; 8 – міський транспорт; 7 – туризм; 6 – фінанси, бізнес; 4 – освіта, культура, розвиток ІТ; 3 – безпека; по 2 – енергозбереження й комунальне господарство та екологія й охорона здоров'я⁶⁰. В загальному вигляді структура проєкту "Івано-Франківськ Smart City" представлена на Рис. 2.4.

⁵⁹ Ткач С. М. Управління розвитком міст на засадах концепції Smart City у Західному регіоні України. С. 93.

⁶⁰ Напрямки проєктів Smart City. *Інтернет-сайт проєкту "Івано-Франківськ Smart City"*. URL : <https://smartcity.mvk.if.ua>

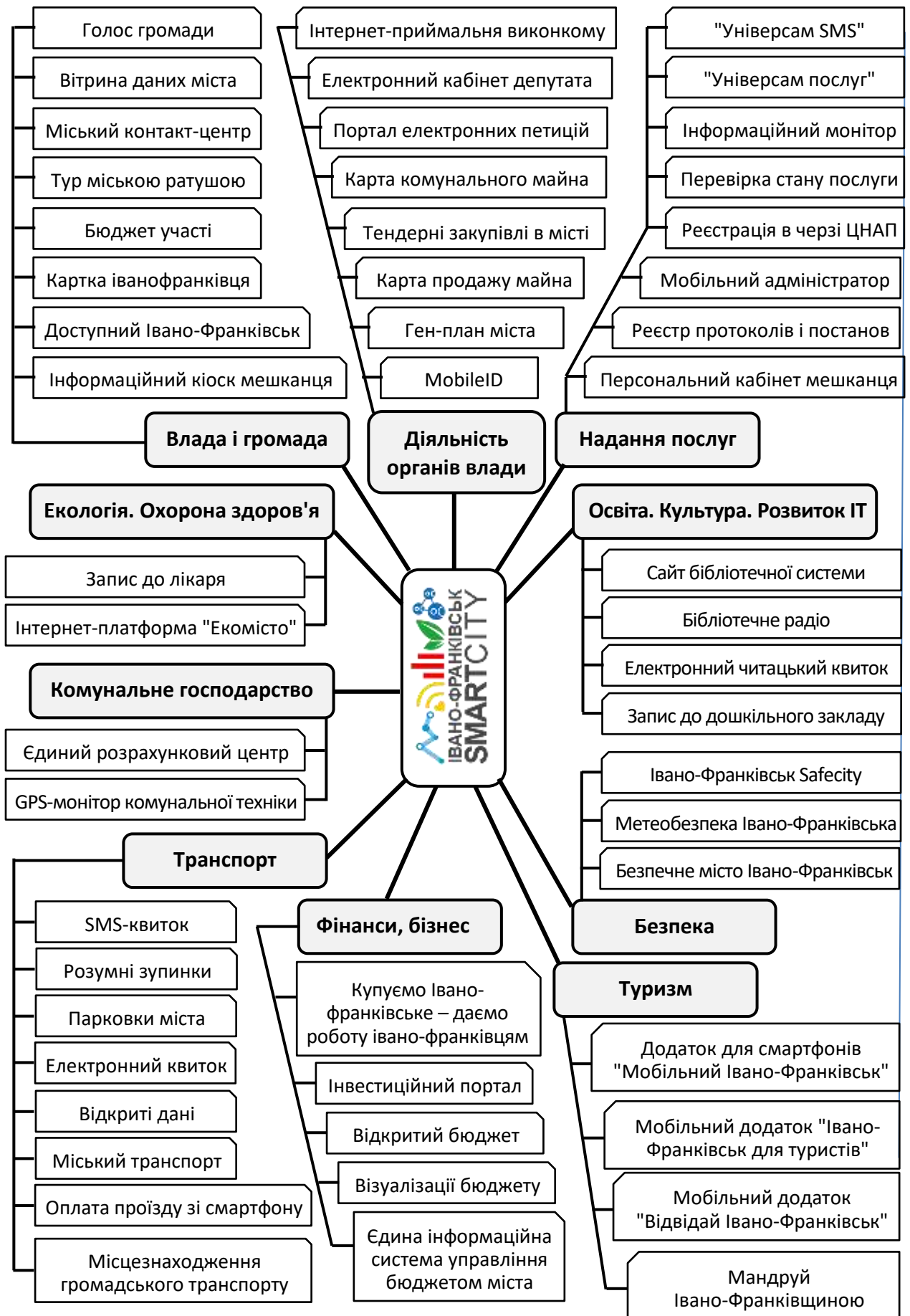

Рис. 2.4. Структура проекту "Івано-Франківськ Smart City"

Охарактеризуємо по одному з зазначених на Рис. 2.4. проектів у кожній з окреслених сфер діяльності Івано-Франківської міської ради.

Влада і громада – Інформаційний кіоск мешканця. З допомогою інформаційних кіосків всі відвідувачі мають змогу переглянути список послуг, що надаються в ЦНАП, перелік документів, необхідних для їх отримання, а також дізнатися про стан виконання вже замовленої послуги. Також в інформаційних кіосках громадяни можуть знайти для себе всю необхідну інформацію про діяльність міської влади. Для цього необхідно вибрати відповідний розділ меню: офіційний сайт міста; сайт міської ради; інтернет-приймальня; адміністративні послуги; комунальні послуги; нормативні акти; реєстр дітей⁶¹.

Діяльність органів влади – Інтернет-приймальня виконкому. Сайт електронного уряду міста – його інтернет-приймальня – став засобом швидкої та зручної комунікації між громадою міста Івано-Франківська та органами місцевого самоврядування, що дає можливість звернутися до влади з дому чи офісу без відвідування установи. Новостворений сайт www.emvk.if.ua дає можливість в зручному онлайн режимі сформувати та відправити свій запит, отримати підтвердження про його отримання, дату надання відповіді та контролювати процес виконання⁶².

Надання послуг – Електронний персональний кабінет мешканця. Електронний персональний кабінет мешканця дає можливість отримати повний спектр адміністративних та дозвільних послуг без відвідування ЦНАП. Кожен користувач за допомогою електронної ідентифікації має змогу скористатись такими сервісами:

– "попередній запис на прийом" – можливість записатися на прийом до адміністратора, державного адміністратора чи державного реєстратора на зручний для себе день та час з вибором днів на два тижні наперед;

⁶¹ <https://smartcity.mvk.if.ua/project/179>

⁶² <https://smartcity.mvk.if.ua/project/130>

– "код зворотного зв'язку" – кожен відвідувач при отриманні адміністративної чи дозвільної послуги отримує супровідну картку з кодом зворотного зв'язку і на сайті ЦНАП може перевірити стан виконання адміністративної чи дозвільної послуги у режимі реального часу;

– "он-лайн консультація" – сервіс офіційного сайту Центру надання адміністративних послуг, за допомогою якого мешканці міста в режимі реального часу можуть консультиватись з питань надання адміністративних чи дозвільних послуг в режимі чат-зв'язку, без відвідування Центру. Якісно надана консультація є важливою складовою подальшого отримання адміністративної чи дозвільної послуги;

– перевірити стан черги у ЦНАП;

– завантажити результати адміністративних та дозвільних послуг;

– отримати послугу в режимі онлайн за технологією Bank ID⁶³.

Екологія. Охорона здоров'я – Інтернет-платформа "Екомісто".

Мета проекту – формування свідомого та відповідального поведіння мешканців міста Івано-Франківська з твердими побутовими відходами задля підвищення рівня їх вторинної переробки, залучення їх до моніторингу стану існуючих контейнерних майданчиків, якості послуг зі збирання та вивезення сміття, забезпечення чистого довкілля у місті. На сайті "Екомісто" кожен знайде корисну для себе інформацію, дізнається, як правильно заповнити скаргу та куди її подати, зможете подивитися на мапі міста, де розміщено найближчі до вас контейнерні майданчики, пункти прийому вторинної сировини, стихійні сміттєзвалища, знайдете маршрути і розклад вивезення відходів з приватного сектору. Крім того, публікуються завантажені користувачами сайту заяви/скарги щодо ряду екологічних проблем, які розглядаються відповідними структурними підрозділами виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради і вирішуються в повному обсязі⁶⁴.

⁶³ <https://smartcity.mvk.if.ua/project/153>

⁶⁴ <https://smartcity.mvk.if.ua/project/173>

Комунальне господарство – GPS-монітор комунальної техніки. Щоб поліпшити ефективність роботи комунального транспорту, правильно розподілити час і місце роботи, стежити в реальному часі за місцезнаходженням техніки, застосовують супутникові GPS системи контролю і спостереження. Така навігаційна система включає в себе GPS трекер – прийнятно передавальний датчик реального стану авто на карті зі швидкістю, напрямком руху, стоянками. Далі вся отримана інформація обробляється і передається на сервер моніторингу, де будь-який авторизований користувач може бачити спостережуваний транспорт⁶⁵.

Транспорт – Розумні зупинки. Розумна зупинка – це електронне табло, де в режимі онлайн пасажери дізнаються про час прибуття міського транспорту. Вони мають сучасний дизайн, обладнані розетками для підзарядки мобільного телефону та безкоштовним Wi-Fi. Метою проекту стало забезпечення комфортного очікування пасажирів громадського транспорту та поточне інформування пасажирів про час очікування конкретного маршруту, що дало можливість створити комфортні умови очікування громадського транспорту⁶⁶.

Фінанси, бізнес – Купуємо івано-франківське – даємо роботу івано-франківцям. Це інформаційний сайт у вигляді інтернет-магазину де розміщена інформація про товари, виробників та заклади торгівлі, що розташовані на території міста Івано-Франківська. Місцеві виробники можуть створювати на сайті особисті профілі, що дає змогу додавати власні товари у відповідні категорії, редагувати контактну інформацію та відобразити розташування на карті з допомогою персонального логіну та паролю.

Проект створено з метою популяризації продукції місцевого виробництва, а також сприяння промисловим підприємствам міста в реалізації власних виробів. Запровадження цього проекту дає можливість досягти:

⁶⁵ <https://smarcity.mvk.if.ua/project/183>

⁶⁶ <https://smarcity.mvk.if.ua/project/184>

- підвищення попиту на продукцію місцевих товаровиробників;
- нарощування обсягів виробництва продукції місцевих товаровиробників;
- створення сприятливих умов для розвитку підприємств-товаровиробників та приватних підприємців;
- формування європейських стандартів ведення бізнесу;
- створення умов для зростання конкурентоспроможності місцевих товаровиробників;
- збільшення надходжень до міського бюджету від місцевих товаровиробників.
- збільшення доходів працівників підприємств-товаровиробників та приватних підприємців⁶⁷.

Освіта. Культура. Розвиток ІТ – Запис до дошкільного закладу.

Проект покликаний як найдоступніше інформувати громадян щодо процедури електронної реєстрації дітей на поступлення до ДНЗ м. Івано-Франківська, а також презентує дошкільну та шкільну освіту м. Івано-Франківська. Проект забезпечив спрощення порядку отримання мешканцями міста адміністративних послуг, боротьби з корупцією при вступі у дошкільний та шкільний навчальний заклад, надання консультацій щодо ефективного вибору дошкільного та шкільного навчального закладу. Сайт має 4 розділи: головна сторінка (опис процедури, контактні дані, офіційні документи та повідомлення); реєстр компенсуючого типу; реєстр дітей до 2017 року (видима частина списків дітей, зареєстрованих до ДНЗ); дитсадки (перелік дитсадків та можливість переглянути інформацію про кожен з них); школи (перелік шкіл міста та можливість переглянути інформацію про кожну з них)⁶⁸.

Безпека – Івано-Франківськ Safecity. Івано-Франківськ намагається стати містом комфортного життя, що покращується кожної миті завдяки

⁶⁷ <https://smartcity.mvk.if.ua/project/158>

⁶⁸ <https://smartcity.mvk.if.ua/project/155>

активності його мешканців. Міські простори можуть стати ще безпечнішими для усіх користувачів. І мешканці Івано-Франківська можуть допомогти в цьому, відмітивши на даному порталі анонімно як місця, де громадяни почувають себе комфортно і безпечно, так і зону/простір, що викликає відчуття небезпеки (рекомендується вказати причину цього). Активність громадян у визначенні зон комфорту/небезпеки допомагає органу місцевого самоврядування зосередитись на правильних рішеннях, щоб зробити Івано-Франківськ більш безпечним та інклюзивним містом для всіх⁶⁹.

Туризм – Мобільний додаток "Відвідай Івано-Франківськ". Сервіс створено для мешканців та гостей Івано-Франківська. Він, насамперед, орієнтований на туристів та людей, які вперше відвідують місто Івано-Франківськ та користуються смартфонами та планшетами. Програма "Відвідай Івано-Франківськ" надає користувачу змогу отримувати розумні повідомлення від об'єктів, що обладнані передавачами. При вході в зону дії передавача власник смартфона автоматично отримує інформацію про даний об'єкт, його події та може прослухати аудіо-тур на обраній мові. Також можна отримати інформацію про новини міста та влади, готовність послуг в ЦНАП, події, що відбуватимуться в приміщенні Івано-Франківської міської ради та музеях міста.

Програма містить наступні розділи: розумні повідомлення, про місто, карта, історичні пам'ятки, необхідно знати, де зупинитись, де поїсти, шопінг, розваги та дозвілля, міська влада, транспорт, безпека. Доступні мови: Українська, Англійська, Німецька, Польська⁷⁰.

Таким чином, приклад Івано-Франківська демонструє нам впевнений поступ України в запровадженні цифровізації та переходу до муніципального управління за концепцією "Розумного міста".

⁶⁹ <https://smarcity.mvk.if.ua/project/362>

⁷⁰ <https://smarcity.mvk.if.ua/project/204>

На сьогоднішній день міська громада Івано-Франківська немає державно-приватних партнерств. Задля реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад необхідно запровадити такі партнерства, це стане одним з вагомих кроків для розвитку міста як Smart City.

Прикладом державно-приватного партнерства яке можна запровадити в Івано-Франківську є проведення конкурсу у м. Яремче щодо реалізації проєкту «Будівництво парку відпочинку та розваг по вулиці Петраша в місті Яремче». Мета здійснення державно-приватного партнерства: є нове будівництво парку відпочинку та розваг з закладами громадського харчування та мистецького центру на земельній ділянці комунальної форми власності у м. Яремче на вул. Петраша, запроектований Детальним планом території. Державним партнером проєкту виступає Яремчанська міська територіальна громада в особі Яремчанської міської ради, який братиме участь у договорі на стороні державного партнера на умовах субсидіарності.

У сфері будівництва можна запровадити державно-приватне партнерство в Івано-Франківську не лише для рекреації. Уклавши договори оренди та спільної діяльності розпочати будівництво лікарень, що сьогодні дуже актуально, реабілітаційних центрів, влаштування на вулицях умов для пересування осіб з обмеженими можливостями, будівництво виробничих споруд для збільшення кількості робочих місць, громадських будівель для культурного відпочинку і т.д.

Міжнародний досвід свідчить, що найчастіше реалізуються проєкти з будівництва доріг, мостів, аеропортів, трубопроводів та стадіонів.

Аеропорти традиційно є державними активами, які експлуатуються як продовження урядової бюрократичної машини. З різким збільшенням повітряного руху та заторів зацікавлені сторони старих аеропортів стикаються з безпрецедентними ускладненнями. Вони часто висувають високі вимоги, які вже не можуть бути прийнятні в рамках існуючих бюрократичних структур. Їхні великі інвестиційні бюджети додатково обтяжують державну скарбницю,

що також ставить під сумнів інші невідкладні соціальні зобов'язання, наприклад, у сфері житла, охорони здоров'я, освіти тощо. Цей фінансовий тягар додає небажаного тиску державним органам і викликає інтерес до залучення приватних інвестицій у фінансування розвитку інфраструктури аеропорту. І модель державно-приватного партнерства забезпечує керівні принципи для досягнення цієї мети. Запровадивши державно-приватне партнерство можна завершити будівництво моста, модернізувати та розбудувати аеропорт, відновити стадіон.

Багато пам'яток архітектури Івано-Франківська знаходиться у занедбаному стані. Пришвидшення процесу збереження пам'ятки дозволило б запобігти можливим критичним руйнуванням. ДПП дасть змогу підтримати нашу спадщину і місцевість навколо. Не доводячи ситуацію до помітки «терміново», як було із обваленим дахом у Костелі Капуцинів на Львівщині. Тому для країни вкрай важливо напрацювати стратегію подальшого функціонування ДПП. Також інвестиції у державно-приватне партнерство – внесок у інфраструктуру навколо пам'яток і створення нових робочих місць. Бо, крім збереження і набуття нового змісту експозиціями, для туристів і відвідувачів у доступності повинні бути готелі, ресторани, зона розваг та відпочинку, і, звичайно, дороги із зручною транспортною розв'язкою. Без базової туристичної інфраструктури – навіть найколеритніший музей із багатими експозиціями не стане номером один у маршрутах мандрівників. Баланс приватного і державного підприємства працює у Чехії, Словаччині, Польщі та в інших країнах з потужною економікою, на кшталт США. Польща, наприклад, за рахунок коштів ЄС відновила майже всю архітектурно-культурну спадщину країни. Це ефективна допоміжна сила і рушій для розвитку економіки. При цьому ініціатива є взаємовигідною і для бізнесу, і для держави та громадськості. Державно-приватне партнерство – це умови для більшої спроможності країни у сфері культури. Воно розширює можливості залучення коштів, особливо коли 80% пам'яток потребує реставраційних чи

протиаварійних робіт. Противитися раціональному розвитку через наявні упередження і обмежені знання у сфері – свідомо втрачати можливості.

У відповідності до чинного законодавства, приватизації не підлягають об'єкти інженерної інфраструктури та благоустрою міст, включаючи мережі, споруди, устаткування, які пов'язані з постачанням споживачам води, газу, тепла, а також відведенням і очищенням стічних вод. У галузі теплопостачання та водопостачання використовують декілька форм участі приватного сектору, в тому числі концесію та оренду об'єктів комунальної власності. Так, наприклад у м. Чернігів дві приватні компанії забезпечують місто теплом на основі договорів оренди: ТОВ «Технова» та ВАТ «Теплокомуненерго».

У 2006 р. у м. Кіровоград цілісний майновий комплекс комунального підприємства «Кіровоградводоканал» був наданий в оренду на 49 років ТОВ «Водне господарство». За час роботи ТОВ «Водне господарство» впродовж 2006-2008 років фінансово-економічні показники підприємства погіршуються. Головною причиною різкого погіршення фінансового стану підприємства була невідповідність тарифів на послуги з водопостачання та водовідведення, що призвело до додаткових збитків майже на 2 млн. грн.

У сфері комунальної теплоенергетики на сьогодні в концесію переданий один цілісний майновий комплекс у м. Артемівськ – МКП «Артемівськтепломережа» терміном на 40 років. У ході оголошеного та проведеного конкурсу був визначений переможець – литовська компанія «Енеггія», що зареєструвала на території України підприємство ТОВ «Артемівськкенергія». В 2007 р. з ТОВ «Артемівськкенергія» був підписаний договір про передачу цілісного майнового комплексу МКП «Артемівськтепломережа» в концесію.

Переобладнання котелень. За інформацією Мінекономрозвитку в Україні наявні лише два проекти ДПП, реалізовані у суворій відповідності до вимог Закону про ДПП. При цьому об'єктами обох укладених договорів ДПП

є котельні (детальніше можна ознайомитися за посиланням). Втім слід визнати, що наразі перспективи розвитку ДПП у зазначеному секторі є дещо обмеженими, адже практика свідчить, що суб'єкти господарювання віддають перевагу використанню так званих ЕСКО-контрактів. Не в останню чергу популярність енергосервісних контрактів зумовлена наявністю бюджетних гарантій. До речі, наявний законопроект реєстр. № 4565 від 04.05.2016, який очікує розгляду у парламенті, майже дослівно запозичує модель захисту бюджетного фінансування ЕСКО-контрактів для довгострокових зобов'язань за договорами, укладеними в рамках ДПП. Слід розуміти, що проект модернізації системи теплопостачання, шляхом заміни газового водогрійного котла на твердопаливний, який було запроваджено у місті Малині (перший в Україні проект ДПП), було реалізовано спільно з фахівцями USAID. Але це був пілотний проект, покликаний активізувати громади і продемонструвати, що за наявності бажання будь-яку існуючу проблему можна вирішити. Проекти з переобладнання котелень не є панацеєю (тим паче з появою ЕСКО-контрактів), тому цей кейс безперечно залишається зразковим, однак лише як приклад ініціативності громад, а не як інструкція для подальшого застосування шляхом копіювання.

Вітрові електростанції. Існує також два кейси щодо передачі в концесію вітрових електростанцій – Новоазовська ВЕС (Донецька область) та Сиваська ВЕС (Херсонська область). Але реалізація цих проектів свого часу стала одним із аспектів державного фінансового аудиту, за результатами якого Державна контрольно-ревізійна служба України (сучасна Держаудислужба) констатувала, що «незважаючи на встановлену законодавчу норму щодо участі держави у частковому фінансуванні об'єктів концесії, які мають соціальне значення, концесійними договорами (концесієдавцями виступали Донецька та Херсонська обласні державні адміністрації) передбачено добудову Новоазовської та Сиваської ВЕС винятково за кошти державного

бюджету, що спрямовуються на реалізацію Комплексної програми будівництва вітрових електростанцій».

Слід зауважити, що чимало з наведених вище прикладів є об'єктами комунальної власності, оскільки чинне законодавство дозволяє органам місцевого самоврядування розширювати сфери концесійної діяльності, порівняно з визначеним чинним законодавством вузьким переліком. Тобто саме регіональні концесієдавці спільно з потенційними концесіонерами є справжніми генераторами нових нестандартних підходів до визначення концесійних об'єктів.

3.2 Проблеми та перспективні шляхи вдосконалення інституту державно-приватного партнерства в Україні

Повоєнне відновлення України потребуватиме значних обсягів відбудови міської інфраструктури та в цілому трансформації системи міського управління, переорієнтації її на ефективну діяльність в умовах гострого дефіциту бюджетних коштів та матеріальних і людських ресурсів. Як зараз наша держава не могла би вистояти без допомоги ЗСУ від бізнесменів, волонтерів, пересічних громадян, так і в повоєнний період органи публічної влади будуть неспроможні самотійно, без підтримки й взаємодії з господарюючими суб'єктами та організаціями громадянського суспільства вибудувати нову європейську успішну Україну.

Така відбудова, насамперед вимагатиме здійснення низки трансформаційних процесів в економіці та формування сприятливого інноваційно-інвестиційного середовища. Науковці наголошують, що "серед інвестиційних інструментів яскраво вирізняється державно-приватне партнерство, що є тим самим механізмом, який дозволяє активізувати реалізацію таких проєктів на засадах рівноправного та взаємовигідного

співробітництва держави та приватного бізнесу"⁷¹.

Попри очевидні переваги державно-приватного партнерства, рівень його запровадження в Україні ще недостатній, а практика демонструє певні проблеми, що мають системний характер, оскільки більшість негативних проявів в цій сфері підживлюється прогалинами в українському законодавстві. Зокрема, М. А. Шавлак наголошує, що існуюче законодавче регулювання інституту державно-приватного партнерства потребує серйозного оновлення та удосконалення, адже "нині етапи реалізації механізму ДПП носять дискримінаційний та непрозорий характер, в результаті чого через корупційні схеми на рівні Кабінету Міністрів України та інших міністерств "свої" бізнесмени отримують привілеї під час схвалення проектів, в той час як більшості ініціатив підприємницьких структур загального порядку приділяється недостатньо уваги. Крім того, за договором ДПП держава не надає приватному партнеру необхідних гарантій щодо виконання своїх зобов'язань, стосовно ж надання фінансової підтримки проекту, то це рішення взагалі приймається державою вже після підписання угоди та початку реалізації проекту, що не відповідає базовим принципам ДПП, тим самим практично нівелюючи саму суть партнерства"⁷².

На підтримку та в розвиток даної думки В. Г. Горник та С. В. Сімак пропонують внести зміни та доповнення до законодавчих та підзаконних актів, які регулюють (частково або окремі види) відносини публічно-приватного партнерства. Зокрема, основні пропозиції стосуються: визначення повноваження органів влади, які залучаються до проектів; врегулювання входження або заміни приватного партнера у разі невиконання ним його зобов'язань за договором без необхідності проведення нового конкурсу; надання можливості справедливої компенсації у разі дострокового припинення угоди з метою відшкодування обґрунтованих збитків;

⁷¹ Ясіновська І. Ф., Іщенко В. А., Жовтяк К. В. Державно-приватне партнерство: теоретичний аспект та особливості реалізації в Україні... С. 191.

⁷² Шавлак М. А. Напрями вдосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства... С. 116.

встановлення можливості прискореної процедури встановлення та зміни тарифів; чіткого визначення механізмів надання гарантій органами місцевого самоврядування приватним компаніям щодо виконання відповідних фінансових зобов'язань за угодами; конкретизації видів та механізмів імплементації державної підтримки та підтримки органів місцевого самоврядування; запровадження уніфікованої процедури (критеріїв) відбору приватного партнера для всіх форм партнерства; забезпечення прискореної процедури оформлення права користування земельними ділянками, які передається приватному партнеру за договорами партнерства⁷³.

Слід визнати, що окрім недосконалостей законодавчої та нормативно-правової бази існує низка інших істотних проблем, що перешкоджають розвитку ДПП в Україні, зокрема: фіскальна спрямованість податкового законодавства; відсутність механізмів довгострокового фінансування; низький рівень довіри бізнесу до державної влади; відсутність чіткої концепції розвитку і підтримки ДПП; недоліки судової системи; високий рівень корупції і різного роду зловживань та свавілля, що є великою перешкодою для розвитку приватного фінансування; вплив політичної складової на прийняття економічних рішень⁷⁴.

За таких умов вітчизняні науковці та експерти розробляють і пропонують різноманітні проекти та сценарії вдосконалення інституту державно-приватного партнерства в Україні. Так, професор Чернігівського національного технологічного університету І. А. Косач вважає, що з огляду на багатокomпонентність цілей ДПП, сценарії активізації відносин державно-приватного партнерства в умовах децентралізації можуть бути такими:

– бюджетно-фінансовий, в основі якого лежить ідея пріоритетного розвитку тих секторів економіки, які в близькій перспективі забезпечать значне збільшення рівня бюджетної самозабезпеченості;

⁷³ Горник В. Г., Сімак С. В. Безпекові аспекти нормативно-правового забезпечення взаємодії в сфері публічно-приватного партнерства... С.141.

⁷⁴ Жадан О. В. Державно-приватне партнерство як механізм інноваційного розвитку економіки... С. 79.

– ресурсний, що орієнтується на максимальне використання природних можливостей конкретної території, що належить місцевій громаді (грунтових, природно-кліматичних, рекреаційних ресурсів);

– інвестиційний, спрямований на підвищення інвестиційної привабливості для широкого залучення як вітчизняних, так і зарубіжних інвесторів з метою модернізації виробничого потенціалу ;

– інноваційний, що припускає істотні зміни в механізмах і структурі економічного зростання, причому його основним джерелом повинні стати результати використання досягнень науково-технічного прогресу⁷⁵.

З огляду на предмет даного дослідження, особливу увагу ми концентруємо на особливостях запровадження ДПП в проектах економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад. В такому контексті М. Ільїна та Ю. Шпильова підвищення ефективності реалізації механізму ДПП на рівні ОТГ пропонують "розширити повноваження органів місцевого самоврядування в частині визначення пріоритетних напрямів упровадження проектів, їх відбору, аналізу ефективності, моніторингу й контролю, а також визначити механізм координації діяльності з центральними органами виконавчої влади. У випадку виконання проектів, що передбачають надання державної підтримки, органи місцевого самоврядування повинні мати можливість впливати на їх відбір, керуючись інтересами громади, та використовувати інструмент програмно-цільового фінансування"⁷⁶.

В. В. Круглов вважає, що "впровадження державної політики розвитку аграрного сектору через державно-приватне партнерство, потребує вирішення питань щодо створення державою умов, які мають стимулювати приватний бізнес до партнерської взаємодії з державним сектором; формування інституційного середовища, сприятливого для розвитку державно-приватного партнерства в аграрному секторі; прийняття необхідних нормативно-правових

⁷⁵ Косач І. А., Дегтярьов А. В. Розвиток державно-приватного партнерства в умовах децентралізації влади в Україні...

⁷⁶ Ільїна М., Шпильова Ю. Публічно-приватне партнерство як механізм розвитку сільських територій... С. 24.

актів, що посилюють можливості та розширюють економічні умови розвитку аграрного сектору; розроблення стратегії розвитку аграрного сектору, яка одним із ключових напрямів передбачає інфраструктурну підтримку галузі"⁷⁷.

У свою чергу Д. Р. Морарь перспективними напрямками вдосконалення державно-приватного партнерства в аграрному секторі економіки України визначає:

– "покращення використання державно-приватного партнерства в проектах матеріально-технічного оснащення аграрних підприємств, шляхом надання державних гарантій під час застосування лізингових операцій;

– використання державно-приватне партнерство у сфері агрострахування, що уособлюється в реалізації програми здешевлення вартості страхування пріоритетних видів сільськогосподарської продукції з подальшою передачею частини ризиків аграрного підприємства приватному партнеру;

– залучення місцевих ініціатив при вирішенні проблем сільських територій, для чого потрібно розробити основи правового регулювання такої діяльності, визначити пріоритетні напрями сфер застосування з метою забезпечення сталого розвитку сільських територій;

– покращення логістичної інфраструктури сільського господарства, зокрема, забезпечення безперервного ланцюга замовників, виробників і дистрибуторських компаній через використання приватних партнерів у створенні логістичних парків, хабів, складів, ринків, які полегшають зв'язок товаровиробників з оптовим ринком і роздрібною мережею, що забезпечить приватному партнеру додаткові доходи"⁷⁸.

Таким чином з урахуванням всіх негативних моментів, що перешкоджають ефективному розвитку ДПП в Україні, державна політика

⁷⁷ Круглов В. В. Державна політика розвитку аграрного сектору економіки на основі державно-приватного партнерства... С. 91.

⁷⁸ 17. Морарь Д. Р. Напрями розвитку державно-приватного партнерства в аграрному секторі економіки України... С. 94.

щодо подальшого вдосконалення механізмів державно-приватного партнерства повинна бути скоригована і має включати наступні основні напрямки:

- створення сприятливого економічного та нормативно-правового середовища, заснованого на ефективній взаємодії держави, бізнесу, науки і суспільства;
- розроблення з метою підвищення конкурентоспроможності економіки єдиного підходу до розвитку державно-приватного партнерства;
- розробка нових організаційних механізмів системи державно-приватного партнерства;
- створення системи державної підтримки результатів інноваційної діяльності;
- здійснення чіткого розподілу повноважень між органами виконавчої влади держави та місцевого самоврядування у сфері реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- розробка нових організаційних механізмів системи державно-приватного партнерства;
- запровадження ефективних інструментів державного управління інноваційною сферою;
- визначення напрямів удосконалення механізму надання державної підтримки, зокрема шляхом надання державних гарантій;
- усунення дисбалансу між інтересами держави і приватного бізнесу;
- стимулювання організаційно-інституційної підтримки малого та середнього підприємництва;
- залучення малого і середнього бізнесу до участі в цільових програмах та інноваційних проектах;
- підвищення інституційної спроможності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо використання механізму державно-приватного партнерства.

ВИСНОВКИ

В даній магістерській роботі здійснено аналіз та обґрунтування теоретичних засад державно-приватного партнерства як ефективного механізму економічного й соціально-культурного розвитку територій та територіальних громад в Україні та цій основі визначення перспективних шляхів вдосконалення процесів публічного управління та адміністрування на місцевому рівні. Проведене дослідження надало змогу зробити наступні висновки:

1. Визначено, що повоєнне відновлення України вимагатиме переходу на принципово нові підходи до публічного управління, нову філософію та нові операційні цілі управлінських процесів – досягнення максимального результату за мінімальних витрат ресурсів та часових обмежень. Це обумовлює необхідність запровадження ефективних форм, механізмів та інструментів формування й забезпечення сталого економічного й соціально-культурного розвитку територіальних громад, регіонів та держави в цілому й інструментарій державно-приватного партнерства якнайкраще підходить до цього. Адже спільна перемога як на фронті, так і в тилу може бути забезпечена лише спільними згуртованими діями державних структур, органів місцевого самоврядування, малого й середнього бізнесу та територіальних громад. Центральна влада має створити всі необхідні умови для заохочення бізнес-структур до спільної діяльності по відновленню країни.

2. Здійснено джерелознавчий аналіз переважно публікацій останніх 5 років, які в найбільшому узагальненні систематизовано за ознаками основної тематичної спрямованості з позицій тієї чи іншої галузей пізнання на 3 групи: публікації, що розкривають теоретико-методологічні засади запровадження різних форматів державно-приватного партнерства з позиції науки публічного управління; публікації, дотичні формування й реалізації державної економічної політики та моделей державно-приватного партнерства в

економічному секторі України; публікації, в яких розкриваються безпосередньо структура, механізми та інструменти державно-приватного партнерства.

3. Визначено, що в категоріально-понятійному плані використовуються паралельно два близьких поняття: "державно-приватне партнерство" та "публічно-приватне партнерство", які можуть мати різні конотації, пов'язані з підкресленням статусу сторін партнерства. У першому випадку першочергова роль належить державі у взаємодії з іншими економічними суб'єктами ринку. У другому – рівноцінний статус надається громадським організаціям різної сфери діяльності. В науковому дискурсі вважається більш коректним вживання поняття "публічно-приватне партнерство", яке є більш широким від загальноприйнятого у нас "державно-приватного партнерства" за рахунок розширення суб'єктів такого партнерства (адже друге поняття залишає в якості означеного суб'єкта лише державу не враховуючи можливість участі в подібних проектах інших органів публічної влади, зокрема органи місцевого самоврядування за самим визначенням). При цьому у випадку, коли партнерська угода є двосторонньою й укладається саме між приватним інвестором та державним органом, можна говорити про тотожність для такого випадку обох вище наведених термінів.

4. Розкрито сутність і зміст державно-приватного партнерства як інституту системи публічного врядування. Цей інститут може бути представлений як стратегічний альянс між державою, місцевим самоврядуванням та громадянським сектором, який є здатним як знівелювати певні недосконалості державного регулювання, так і недосконалості вільного ринку та ринкової економіки, особливо в сфері створення соціальних благ. Це стимулює появу соціально відповідального бізнесу, соціального інвестування, волонтерства, що особливо яскраво проявилось в умовах воюючої України.

5. Охарактеризовано роль державно-приватного партнерства у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад,

зокрема зазначається, що на сучасному етапі реалізація низки державних функцій з організації життєдіяльності соціуму на місцевому рівні все більше здійснюється самоврядними структурами територіальних громад та самостійними й незалежними від держави групами інтересів. Така взаємодія слугує укріпленню соціального партнерства та підвищення економічної ефективності й вирішенню проблемним моментів економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад. Інституціоналізація зазначених відносин відбувається переважно у форматі державно-приватного партнерства, де держава має можливості визначати й стимулювати в ході ДПП реалізовувати загальнонаціональні та регіональні пріоритети розвитку, гарантуючи виконання договірних відносин та політичне й соціальне сприяння в реалізації розпочатих проектів. Запропоновано модель стратегічних переваг запровадження механізму ДПП у реалізації економічного і соціально-культурного розвитку територіальних громад.

6. Обґрунтовано, що в сучасному світі активно розвивається як концепція, так і практика Smart City, відбувається її запровадження у багатьох секторах управління містом – електронне урядування та суспільне життя, будівництво та комунальне господарство енергетика та транспорт, освіта та охорона здоров'я. В кожній з цих сфер життєдіяльності міста широко впроваджуються інноваційні розробки, які зменшують навантаження на бюджет та оптимізують використання ресурсного потенціалу й призводять до покращення якості життя. Відзначається, що Івано-Франківськ також вже декілька років тому взяв курс на інноваційний розвиток та впровадження новітніх технологій й сьогодні "чітко позиціонує себе як Smart City і відповідно до цього реалізує свої стратегічні та тактичні цілі розвитку. Розкрито структуру проекту "Івано-Франківськ Smart City" та охарактеризовано його основні он-лайн сервіси.

7. Зроблено висновок, що повоєнне відновлення України потребуватиме значних обсягів відбудови міської інфраструктури та в цілому трансформації

системи міського управління, переорієнтації її на ефективну діяльність в умовах гострого дефіциту бюджетних коштів та матеріальних і людських ресурсів. Як зараз наша держава не могла би вистояти без допомоги ЗСУ від бізнесменів, волонтерів, пересічних громадян, так і в повоєнний період органи публічної влади будуть неспроможні самотійно, без підтримки й взаємодії з господарюючими суб'єктами та організаціями громадянського суспільства, поширення проектів державно-приватного партнерства вибудувати нову європейську успішну Україну. Визначено проблеми та перспективні шляхи вдосконалення інституту державно-приватного партнерства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бігун Р., Литвин В. Моделювання процесів розвитку територіальних громад. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Інформаційні системи та мережі*. 2022. Вип. 11. С. 173-186.
2. Бобровська О. Ю. Публічно-приватне партнерство як генератор економічного розвитку регіонів України. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 17-22.
3. Горник В. Г., Сімак С. В. Безпекові аспекти нормативно-правового забезпечення взаємодії в сфері публічно-приватного партнерства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 5. С. 137-142.
4. Діденко Н. Г. Соціальне партнерство. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 7 : Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-ред. колегія : І. А. Грицяк (співголова), Ю. П. Сурмін (співголова) та ін. 2011. С. 638–640.
5. Жадан О. В. Державно-приватне партнерство як механізм інноваційного розвитку економіки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1. С. 75-83.
6. Захаріна О. В., Ходаківський Є. І., Якобчук В. П. Експлікація поняття "державно-приватне партнерство" в теорії публічного управління. *Наукові горизонти*. 2020. № 3. С. 26–33.
7. Ільїна М., Шпильова Ю. Публічно-приватне партнерство як механізм розвитку сільських територій. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2019. № 6. С. 20-26.

8. Кащишин В. М., Джурик Х. Б. Напрями формування стратегії організаційно-економічного розвитку територіальних громад. *Ефективна економіка*. 2022. № 10. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_10_18

9. Козар Ю. Ю., Гаріфуллін М. В. Інститут державно-приватного партнерства в Україні: окремі аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 4. С. 173-179.

10. Косач І. А., Дегтярьов А. В. Розвиток державно-приватного партнерства в умовах децентралізації влади в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2020_3_4

11. Косач І. А., Кулик О. С. Реалізація механізму державно-приватного партнерства в Україні: сучасні реалії та перспективи. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : право, публічне управління та адміністрування*. 2021. № 1. С. 80-86.

12. Круглов В. В. Державна політика розвитку аграрного сектору економіки на основі державно-приватного партнерства. *Економіка та управління АПК*. 2021. № 1. С. 85-94.

13. Круглов В. Напрями розвитку державно-приватного партнерства у аграрному секторі економіки. *Науковий вісник: державне управління*. 2021. № 2. С. 37-55.

14. Крупка М., Костецький В. Вплив державно-приватного партнерства на зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 1. С. 35-49.

15. Кузнєцова А., Маслов В. Методичні засади аналізу поняття "організаційно-економічний механізм державно-приватного партнерства". *Вісник економіки*. 2021. Вип. 3. С. 137-146.

16. Кузь Т. І., Малюта Л. Я., Островська Г. Державне та приватне партнерство в умовах об'єднаних територіальних громад (організація

розвитку інфраструктури та сервісного обслуговування). *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2. С. 199-207.

17. Морарь Д. Р. Напрями розвитку державно-приватного партнерства в аграрному секторі економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 10. С. 89-95.

18. Мунько А. Ю. Поступ українських міст щодо реалізації концепції Smart-City в управлінських процесах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 6. С. 161-166.

19. Напрямки проектів Smart City. Інтернет-сайт проекту "Івано-Франківськ Smart City". URL : <https://smartcity.mvk.if.ua>

20. Національна доповідь "Цілі Сталого Розвитку: Україна": завдання та індикатори. *Офіційний сайт ПРООН в Україні*. 27.09.2017. URL : Цілі сталого розвитку: завдання та індикатори | United Nations Development Programme (undp.org)

21. Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні : Закон України від 24.11.2015 № 817-VIII. *Офіційний вісник України*. 2016. № 16 (04.03.2016). ст. 612.

22. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. *Офіційний вісник України* 2010. № 58 (09.08.2010). ст. 1988.

23. Радченко К. В. Сучасні зарубіжні підходи до визначення поняття "розумне місто (smart city)". *Управління економікою: теорія та практика*. 2022. - 2022. С. 174-188.

24. Севастьянов Р. В. Актуальні проблеми розвитку "розумних міст" (smart-city). *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 2. С. 170-175.

25. Сімак С. В. Інституційний розвиток публічно-приватного партнерства: теорія, методологія, механізми державного управління : монографія. Київ : АМУ, 2016. 388 с.

26. Сокольська Т., Панасюк В., Поліщук С., Осипенко Б. Державно-приватне партнерство як інструмент публічної політики в умовах децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8, № 6. С. 192-203.

27. Ткач С. М. Управління розвитком міст на засадах концепції Smart City у Західному регіоні України. *Регіональна економіка*. 2021. № 2. С. 91-99.

28. Третяк В. П., Сюй В. Формування ефективної співпраці між ключовими стейкхолдерами сільських територій на засадах державно-приватного партнерства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2021. № 2. С. 103-115.

29. Усата Н. В., Ксенофонов М. М. Розвиток державно-приватного партнерства в агропромисловому виробництві та сільських територіях України. *Економіка та управління АПК*. 2022. № 1. С. 62-71.

30. Хаджирадєва С. К., Васильєва Н. В., Васильєва О. І., Киртока М. А. Державно-приватне партнерство як важливий інструмент забезпечення сталого розвитку територій. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2020. № 7. С. 253-269.

31. Шавлак М. А. Напрями вдосконалення механізму реалізації державно-приватного партнерства. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 5. С. 115-120.

32. Шемігон О. І., Вихор М. В., Руденко М. В. Публічно-приватне партнерство як інструмент соціально-економічного розвитку села. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 12. С. 31-36.

33. Шилепницький П. І., Петрова І. П. "Комбіновані" моделі публічно-приватного партнерства для відбудови України. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2. С. 154-164.

34. Ясіновська І. Ф., Іщенко В. А., Жовтяк К. В. Державно-приватне партнерство: теоретичний аспект та особливості реалізації в Україні. *Молодий вчений*. 2020. № 12(2). С. 191-197.

35. About Public-Private Partnerships. *The Public-Private Partnership in Infrastructure Resource Center of Worldbank*. URL : <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/about-public-private-partnerships>

36. Grimsey D., and Lewis M.K. Evaluating the risks of public private partnerships for infrastructure projects. *International Journal of Project Management* (2002). №20(2). P. 240–252.

37. Lavrenty D. Categorization of public-private partnership in the conceptual space of the social state. *Public management : collection*. 2018. №3(13). P. 90–98.

38. Lavrenty D. The concept of public-private partnerships as a component of state social policy. *International Journal of New Economics, Public Administration and Law, Varna-Šwinoujście*. 2018. № 2(2). P.205–212.